

Jaarverslag 2009

Commissie Justitia et Pax Nederland
Postbus 16334
2500 BH DEN HAAG
april 2010

T. 070 3136800
F. 070 3136801
E. info@justitiaetpax.nl
W. www.justitiaetpax.nl

Inhoudsopgave

1.	Voorwoord	4
2.	Justitia et Pax in 2009	5
3.	De Kerk in de wereld van vandaag	7
	• Inzet voor een rechtvaardige wereld	
4.	Vrede en Verzoening	9
	• Papua, land van vrede	
	• DR Congo, bevordering van vrouwen- en mensenrechten met focus op seksueel geweld	
5.	Gelijke Rechten	13
	• Dalits, bestrijden kastdiscriminatie in Zuid-Azië	
	• Pakistan, rechten van religieuze minderheden en vrouwen	
	• Breed Mensenrechtenoverleg (BMO)	
	• Dalits, onderzoeksprogramma	
	• Afrika (Ethiopië en Nigeria) gelijke rechten en politieke vrijheden	
6.	Migratie en Pluriformiteit	19
	• Een humaan en menswaardig vreemdelingenbeleid in Nederland	
	• Breed Mensenrechtenoverleg Nederland (BMO-NL)	
	• Getting the ethnic minority voice heard in Georgia (Matra-project)	
	• Religieuze pluriformiteit en de vrijheid van godsdienst en overtuiging	
7.	Communicatie	22
8.	Workshops/partnerparticipatie tijdens internationale conferenties	23
9.	Organisatiestructuur	24
10.	Samenwerking	25
11.	Financiën	27
12.	Mensen	28
13.	Solidariteit in Crisistijd	29

---

1. Voorwoord

Dit is de eerste keer dat ik als nieuwe voorzitter van de Commissie Justitia et Pax het genoegen heb het voorwoord te mogen schrijven bij een jaarverslag. Ik doe dat met zekere schroom na de jaren dat mijn voorganger, Prof. Alphons J.M. Plasschaert, met zoveel inzet en kundigheid voorzitter was. Ik ben blij dat wij hem met een mooi symposium over de nieuwe sociale encycliciek van Paus Benedictus XVI in september een waardig afscheid hebben kunnen geven. Ook hebben wij afscheid genomen van een aantal andere commissieleden: Maria ter Steeg, John Veldman, Mario Coolen, Henriette van Luijtelaar en Steffie van Lokven. Zij hebben samen met het Bestuur vorm gegeven aan de werkzaamheden van Justitia et Pax en hun past hier een woord van dank.

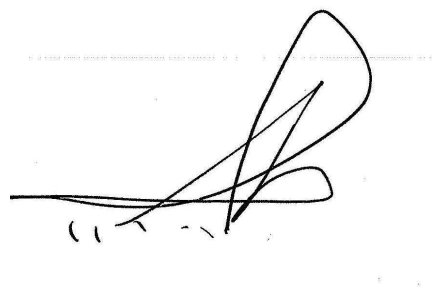
Toen ik aantrad als voorzitter van de Commissie en het Dagelijks Bestuur, meende ik redelijk op de hoogte te zijn van het vele werk dat door Justitia et Pax wordt verzet, maar van dichtbij heb ik eerst ervaren wat de werkelijke omvang van de werkzaamheden is en met welk een enthousiasme deze door de medewerkers van Justitia et Pax worden verzet.

De taak van Justitia et Pax is het bevorderen van de menselijke waardigheid van vooral hen wier mensenrechten in het gedrang komen, ontkend of geschonden worden. Dat is geen geringe taak en gelet op de beperkingen in tijd, geld en menskracht, vergt het goed en constructief overleg tussen het Bestuur en de staf om de activiteiten daar te ontwikkelen waar deze het hardste nodig zijn. Namens het Dagelijks Bestuur van de Stichting wil ik de vaste en tijdelijke medewerkers van Justitia et Pax en de leden van de Commissie danken voor hun inzet om wederom zoveel moois tot stand te brengen.

Na 2008, het jaar waarin de viering van het veertig jaar bestaan van Justitia et Pax en de zestigste verjaardag van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens met de Internationale Interreligieuze Conferentie in het Vredespaleis absolute hoogtepunten waren in het bestaan van Justitia et Pax, zou 2009 een jaar moeten zijn geworden van consolidatie en gestaag doorwerken aan de vervulling van de kerntaak van Justitia et Pax. Dat gestaag doorwerken is geschied. Veel activiteiten waarover in dit jaarverslag gerapporteerd worden, maken onderdeel uit van werkzaamheden die zich over meerdere jaren uitstrekken en vastgelegd zijn in het meerjarenplan 2007-2010.

Maar 2009 is allerm minst een rustig jaar geweest. Sinds het voorjaar wordt zeer actief gewerkt aan de voorbereiding van programma's na 2010 in het kader van een 'Access to Justice alliantie' en een strategische samenwerking met Cordaid. Op het moment dat ik dit voorwoord schrijf, zijn gesprekken aan de gang over de vraag welke van de activiteiten na 2010 moeten worden voortgezet en welke dusdanige resultaten hebben opgeleverd dat zij kunnen worden afgebouwd, zodat wij onze middelen en aandacht kunnen richten op nieuwe groepen.

Het jaarverslag laat zien dat Justitia et Pax een dynamische organisatie is en in de toekomst ook wil blijven, mits haar dat financieel mogelijk wordt gemaakt. Ik hoop dat u bij lezing van dit jaarverslag, waarin inzicht gegeven wordt in de vele activiteiten van Justitia et Pax in binnen- en buitenland om de belangrijke doelen van Justitia et Pax te verwezenlijken, het gevoel krijgt dat het goed is dat u deze werkzaamheden als vriend, lidorganisatie en donateur van Justitia et Pax blijft steunen.

Prof. mr. P.J.P. Tak, voorzitter

---

2. Justitia et Pax in 2009

Met dit jaarverslag 2009 legt Justitia et Pax Nederland verantwoording af van haar werkzaamheden in het derde jaar van het meerjarenplan 2007–2010. In dat meerjarenplan hebben wij een eigentijdse invulling geformuleerd van het mandaat dat bij de oprichting in 1968 door de Nederlandse Bisschoppenconferentie aan Justitia et Pax werd meegegeven: in de katholieke geloofsgemeenschap en daarbuiten de bewustwording te bevorderen omtrent ieders verantwoordelijkheid en mogelijkheid om bij te dragen aan de totstandkoming van gerechtigheid en vrede, zowel in eigen land als in de wereld.

Justitia et Pax wil

- katholieken (hiërarchie en de brede geloofsgemeenschap) informeren, inspireren, motiveren en mobiliseren om binnen hun mogelijkheden een bijdrage te leveren aan het bevorderen van een rechtvaardige wereldsamenleving;
- maatschappelijke en politieke processen beïnvloeden in samenwerking met anderen die deze visie delen en met hun organisaties en instituties.

Door haar werk wil Justitia et Pax bijdragen aan een rechtvaardige wereldsamenleving, waarin alle mensen zich kunnen ontplooiën en een menswaardig bestaan kunnen opbouwen.

In de hal van het Vredespaleis in Den Haag staat sinds september 2009 een vitrine om blijvend aandacht te geven aan de Internationale Interreligieuze Conferentie Faith in Human Rights, die Justitia et Pax op 10 december 2008 organiseerde. Het is een erkenning van de belangrijke relatie tussen religie en mensenrechten, van de interreligieuze dialoog als een middel om gerechtigheid en vrede te bevorderen, in ons eigen land en internationaal. Het herinnert ons telkens opnieuw aan de opdracht van Justitia et Pax om mensenrechten en het respect voor de menselijke waardigheid van iedere persoon te bevorderen. Dit jaarverslag beschrijft hoe wij aan die opdracht in het verslagjaar 2009 vorm en inhoud hebben willen geven.

Het eerste werkterrein van Justitia et Pax is natuurlijk de katholieke geloofsgemeenschap, in Nederland en internationaal. Het eigen land staat centraal in de werkzaamheden rond het thema *Migratie en pluriformiteit*: er werd een onderzoek gedaan naar de situatie in vreemdelingendetentie in samenwerking met het rooms-katholiek Justitiepastaat, waarvan de resultaten begin 2010 zullen worden bekendgemaakt. Ook mensenhandel, de afhandeling van de procedures om de pardonregeling ook van toepassing te verklaren op kinderen van 1F-ouders, de rechtspositie van vrouwen en kinderen, en de oprichting van een Nationaal Instituut voor de Rechten van de Mens kregen volop aandacht. De verschijning van de nieuwe sociale encycliciek van Paus Benedictus XVI *Caritas in veritate* vormde aanleiding voor een symposium op 3 september met de titel *Solidariteit in crisistijd*. Hoe wij solidariteit tastbaar en toegankelijk maken voor het Europa van vandaag, was het thema van de eerste Katholieke Sociale dagen in het Poolse Gdansk, in oktober. Justitia et Pax nam eraan deel, en zal met alle inspiratie van deze ontmoetingsdagen proberen aan dat thema in de komende tijd invulling te geven. Justitia et Pax steunde de oproep van de Wereldraad van Kerken om op 13 december aan de vooravond van de VN-Klimaatop in Kopenhagen de kerkklokken te laten luiden als een signaal om klimaatopwarming te stoppen. Geïnspireerd door de boodschap van de Paus bij WereldvredeSDag 1 januari 2010: *Wie vrede wil bevorderen, moet de schepping behouden*, zal Justitia et Pax in 2010 aandacht besteden aan de noodzaak voor een 'ecologische omkeer'; een verandering van levensstijl om de aarde levenskrachtig te kunnen doorgeven aan wie na ons komt.

Eind september werd bekend dat de Paus Victor Scheffers had benoemd tot auditor in de bijzondere Synode voor Afrika die in oktober in het Vaticaan werd gehouden. Het thema was *De kerk in Afrika in dienst van verzoening, gerechtigheid en vrede*. De synode was een rijke uitwisseling van analyses en ervaringen in Afrika op het gebied van de sociale rechtvaardigheid. Conflicten en armoede in Afrika, veroorzaakt door hebzucht, corruptie en onrechtvaardige structuren, moeten worden bestreden. Dat zal allereerst in Afrika zelf moeten gebeuren, maar het is ook een vraag om solidariteit aan de

wereldkerk en aan de internationale samenleving. Justitia et Pax Nederland is van plan om in maart 2010 in Den Haag samen met synodevaders, experts en toehoorders uit Afrika en Europa een actieplan te maken in vervolg op de boodschap en de aanbevelingen van deze synode.

Behalve in eigen land richt Justitia et Pax zich in samenwerkingsverbanden met zustercommissies en gelijkgezinde partnerorganisaties op de situatie van de mensenrechten elders in de wereld. In dit jaarverslag worden de verschillende activiteiten op dat terrein beschreven onder de drie centrale thema's in het jaarplan: *vrede en verzoening*, *gelijke rechten*, en *migratie en pluriformiteit*. De tekst van dit verslag volgt deze thematische indeling, begint met de beschrijving uit het meerjarenplan en vermeldt aan het einde van elke paragraaf de behaalde resultaten.

We realiseren ons heel goed dat processen van bewustwording en vorming, en dat is de kern van het mandaat van Justitia et Pax wereldwijd, niet altijd gemakkelijk in concrete resultaten kunnen worden beschreven. Een publicatie, een symposium, een trainingsprogramma, het zijn in feite allemaal stappen op weg naar een verdere invulling van onze inzet voor een rechtvaardige samenleving voor iedereen. Soms landen grote woorden in kleine gemeenten, zoals in de Zuidhollandse Bollenstreek waar drie parochies sinds de Impulsdag van het Bisdom Rotterdam in april 2008 aan de slag gingen met de Millenniumdoelen. Of in Oost-Congo, waar verschillende diocesane Justitia et Pax-groepen ons handboek over de bestrijding van seksueel geweld tegen vrouwen en meisjes gebruiken. Na een jarenlang proces is de discriminatie van dalitvrouwen in India officieel door de Verenigde Naties erkend. Het ging om een dertigtal zaken die door Justitia et Pax in 2007 aan de VN werden voorgelegd. Justitia et Pax helpt medewerkers van niet-goevernamentele organisaties en lokale overheden in Georgië te trainen in het bevorderen van goed lokaal bestuur en de participatie van minderheden. Een mensenrechtenadvocaat uit Papua wordt mede door de inspanningen van Justitia et Pax en haar internationale solidariteitsnetwerk vrijgesproken. Vaak werken we achter de schermen, om partners toegang te geven tot die internationale fora zoals de mensenrechtenraad van de Verenigde Naties in Genève waar zij kunnen getuigen van schendingen van de mensenrechten en kunnen pleiten voor verbetering van hun situatie. Al dat werk wordt voorbereid en uitgevoerd door toegewijde medewerkers die hun verontwaardiging over onrecht kunnen omzetten in daadkracht. Dit is dan ook de goede plaats om iedereen te bedanken die aan de realisering van het jaarplan hun bijdrage hebben geleverd: de staf van Justitia et Pax, de leden van de commissie, de collega's van de organisaties die ons steunen en met ons meewerken, in het bijzonder van Cordaid en Mensen met een Missie, van het Justitiepastoraat en van het secretariaat van de R.K.Kerk in Nederland, maar bovenal de vele collega's en betrokkenen uit het internationale Justitia et Pax-netwerk.

Na het enerverende jaar 2008 dachten wij in 2009 in wat rustiger vaarwater te komen. Terug naar het oorspronkelijke jaarbudget, met de in het meerjarenplan voorziene activiteiten met de basisformatie van 14 medewerkers. De werkelijkheid werd een beetje anders. Al vrij snel werd Justitia et Pax door Cordaid benaderd om mee te denken en te praten over een programma voor de jaren na 2010, in het kader van de nieuwe plannen voor medefinanciering van Minister Koenders. En een ander initiatief dat door Justitia et Pax zelf genomen werd, bracht vier mensenrechtenorganisaties (Aim for Human Rights, het Nederlands Helsinki Comité, het Center for International Legal Cooperation en Justitia et Pax) rond de onderhandelingstafel om te bezien of een gezamenlijke subsidieaanvraag kon worden ingediend. Een en ander resulteerde aan het einde van het jaar in een tweesporenbeleid: enerzijds een voorzien samenwerkingsverband met Cordaid, anderzijds de oprichting van de Access to justice alliantie met een mondiaal programmavoorstel rond de thema's *transitional justice*, *economic justice* en *social justice*. Zo probeert Justitia et Pax Nederland de in de afgelopen jaren ontwikkelde programma's, met haar deskundigheid en ervaring ook voor de komende jaren stevig financieel te onderbouwen en voort te zetten.

Victor Scheffers
directeur

Sebastiaan van der Zwaan
adjunct directeur

---

3. De Kerk in de wereld van vandaag

Als Bisschoppelijke Commissie is Justitia et Pax het adviesorgaan voor de Nederlandse bisschoppen voor vraagstukken betreffende gerechtigheid en vrede. In dat kader vindt regelmatig overleg plaats met de bisschop-referent voor kerk en samenleving, Mgr. dr. G. de Korte, en met het netwerk van functionarissen bij katholieke organisaties en bij de bisdommen die diakonie in hun portefeuille hebben.

Met belangstelling werd uitgekeken naar de nieuwe sociale encycliek van paus Benedictus XVI 'Caritas in Veritate' die in juni verscheen. Onder de titel 'Solidariteit in crisistijd' organiseerde Justitia et Pax samen met Cordaid, Mensen met een Missie en het Secretariaat van de R.K. kerk in Nederland op 3 september een symposium waar de inhoud van de encycliek werd besproken door Mgr. De Korte, met een co-referaat door mevrouw Agnes van Ardenne, Nederlands ambassadeur bij de FAO in Rome. De paus ziet de wereldwijde financiële crisis als een krachtige waarschuwing over de destructieve krachten van ongecontroleerde economische groei. De wereld heeft behoefte aan een ingrijpende culturele vernieuwing en de herontdekking van fundamentele waarden, de pijlers voor een betere toekomst. "De crisis verplicht ons onze weg opnieuw te ontwerpen, onszelf nieuwe regels te stellen en nieuwe vormen van inzet te vinden, aan te sturen op positieve ervaringen en negatieve te verwerpen. Zo wordt de crisis aanleiding tot inzicht en een nieuw ontwerp", aldus de paus. Beide sprekers pleitten voor een herwaardering van het algemeen welzijn, en voor een vertaling van deze belangrijke boodschap in concrete initiatieven.

De Nederlandse bisschoppen vaardigden Victor Scheffers af naar de vergadering van de Raad van Europese Bisschoppenconferenties CCEE in Zagreb, 8 en 9 juni, over de plaats van Justitia et Pax in het programma en in de structuur van de CCEE.

Paus Benedictus benoemde Victor Scheffers tot auditor in de Afrikaanse Bisschoppensynode die in oktober in Rome werd gehouden. Zijn interventie tijdens de synode was gericht op het vraagstuk van migratie en op de belangrijke rol van de leken in het werk voor gerechtigheid en vrede in kerk en samenleving. De boodschap en de aanbevelingen van de Synode laten aan duidelijkheid niets te wensen over. Conflicten en armoede in Afrika, veroorzaakt door hebzucht, corruptie en onrechtvaardige economische structuren, moeten worden bestreden door gezamenlijke inspanning. De kerk en de volkeren van Afrika moeten zich niet laten ontmoedigen door de enorme omvang van de problemen. *Africa, rise up*, was de boodschap: je bent rijk aan culturen en tradities, aan natuurlijke hulpbronnen en aan menskracht. Sla de handen ineen om aan een betere toekomst te werken. Al in Rome begon het overleg over een mogelijk vervolg op deze synode: een expertbijeenkomst van Afrika en Europa over belangrijke internationale vraagstukken die op de synode-agenda stonden. Deze expertmeeting zal in maart 2010 plaatsvinden in Den Haag.

Justitia et Pax Nederland is een actief lid van de Conferentie van Europese Justitia et Pax commissies. Victor Scheffers is lid van het Executive Committee van deze Conferentie. Hij nam deel aan drie Exco-vergaderingen en nam het initiatief voor een gezamenlijke boodschap over solidariteit in crisistijd die in het voorjaar van 2010 verscheen en waarvan u de volledige tekst aantreft op pagina 29 van dit verslag. Voorts werd deelgenomen aan een bijeenkomst in Roemenië over mensenhandel (februari), de vergadering van de algemeen-secretarissen in Praag (maart) en aan de algemene vergadering en de studiedagen in Sevilla (september). De laatste vroegen in het bijzonder aandacht voor het vraagstuk van migratie, heel zichtbaar gemaakt door een bezoek aan de Spaanse enclave Ceuta op de noordkust van Afrika en aan het strand van Algericas waar in de afgelopen jaren duizenden lichamen zijn aangespoeld van meestal jonge mensen die de oversteek naar het rijke Europa niet hebben overleefd.

Victor Scheffers was als gast uitgenodigd bij de vieringen van het 40-jarig bestaan van Justitia et Pax Oostenrijk (juni) en van Justitia et Pax Zwitserland (september). Op 10 december hield hij een lezing over mensenrechteneducatie in Tirana, Albanië, bij gelegenheid van de presentatie van een rapport van Justitia et Pax Albanië over bloedwraak.

Aan de vooravond van de VN-Klimaatop in Kopenhagen in december verscheen de boodschap bij WereldvredeSDag 2010 van paus Benedictus XVI: *Wie vrede wil bevorderen, moet de schepping behouden*. De paus gaat in op de wereldwijde milieuproblemen die ontstaan door uitputting van natuurlijke hulpbronnen, klimaatverandering, biotechnologie en bevolkingsgroei. In Nederland en

België steunden Justitia et Pax de oproep van kerken en levensbeschouwingen om klimaatopwarming te stoppen.

In december brachten Sebastiaan van der Zwaan en Victor Scheffers een bezoek aan het Vaticaan: Pauselijke Raad Justitia et Pax (afscheid van voorzitter kardinaal Martino), de Pauselijke Raad voor de Interreligieuze Dialoog en het Staatssecretariaat.

Behaalde resultaten:

- *Bijeenkomst solidariteit in crisistijd, tevens presentatie Encycliek 'Caritas in Veritate'*
- *Deelname en toespraak van Victor Scheffers in de Afrikaanse Bisschoppensynode*
- *Statement 'Solidariteit in Crisistijd' Justitia et Pax Europa*
- *Oproep Klimaat en vrede*
- *Vorbereidingen vervolgbijeenkomst Afrikaanse Bisschoppensynode in Den Haag in 2010*

---

4. Vrede en Verzoening

In veel landen is sprake van een humanitaire crisis als gevolg van sociaal en politiek geweld. Overheden falen in hun 'responsibility to protect the people'. Gewelddadige conflicten tasten het wezen van de menselijke waardigheid aan; mensen worden gereduceerd tot instrumenten in het conflict of tot slachtoffers. Dat geldt in het bijzonder voor vrouwen en meisjes die slachtoffer worden van seksueel geweld. Mensen verlangen intens naar vrede en stabiliteit, maar beschikken niet over de middelen om dit doel langs politieke weg te verwezenlijken. In zo'n situatie hebben gemeenschappen van gelovigen een verantwoordelijkheid om steun te bieden aan de bevolking, om menselijke waarden als naastenliefde, dialoog, vrede en verzoening uit te dragen en waar te maken. Deze geloofs-gemeenschappen kunnen daarbij niet zonder steun van buiten. Het gaat om internationale solidariteit, het mobiliseren van de internationale samenleving en capaciteitsopbouw in eigen kring.

*Vrede is de levensader van de samenleving. Binnen de verschillende religieuze tradities heeft vrede een centrale plaats. Het bevorderen van het bewustzijn omtrent ieders verantwoordelijkheid zich voor vrede in te zetten, behoort tot de kerntaak van *Justitia et Pax*. Aandachtsgebieden: West-Papua en de Democratische Republiek Congo.*

Doelstellingen:

Het versterken van de capaciteit van religieuze leiders en andere actoren binnen de gemeenschappen van gelovigen op het terrein van vredes- en verzoeningsinitiatieven opdat zij kunnen bijdragen aan de totstandkoming van duurzame vrede. Het organiseren van internationale solidariteit om deze initiatieven naar voren te brengen en te ondersteunen.

Faith-based Network t.a.v. West Papua

Het Faith-based network (FBN) t.a.v. West Papua organiseerde een bijeenkomst in Papua, waarbij oude en toekomstige leden (o.a. Uniting Church of Australia) spraken met vertegenwoordigers van de lokale partner organisaties, waaronder *Justitia et Pax* Jayapura en JPIC-GKI en lokale religieuze leiders. De bijeenkomst droeg bij aan de zichtbaarheid van het FBN en de indruk van de zijde van de partners in Papua dat er wel degelijk internationale steun is. Naast verschillende stuurgroep-bijeenkomsten dit jaar van het FBN heeft het FBN tijdens de VN-Mensenrechtenraad sessie van september 2009 een side event georganiseerd.

Nederland

In 2009 ging de Nederlandse Minister van Buitenlandse Zaken op bezoek in Indonesië. *Justitia et Pax* Nederland schreef hem een brief waarin hij werd verzocht om de mensenrechtensituatie in Papua op te brengen en een dialoog tussen de overheid van Indonesië en Papua te ondersteunen. Mensenrechtenschendingen waren een prominent onderwerp van gesprek gedurende de reis van de Minister. Het Nederlandse Parlement organiseerde een bijeenkomst t.a.v. Indonesië op 11 maart 2009. N.a.v. gesprekken tussen *Justitia et Pax* Nederland en meerdere parlementariërs hebben zij verschillende onderwerpen van *Justitia et Pax* Nederland overgenomen, zoals EU ondersteuning voor een Dialoog tussen de overheid van Indonesië en Papua, vrijheid van meningsuiting en gebrek aan ontwikkeling in Papua tijdens een parlementair overleg t.a.v. Indonesië. Ook heeft *Justitia et Pax* in 2009 voorstellen gedaan voor Kamervragen over toegang tot Papua van medewerkers van maatschappelijke organisaties, deze vragen werden ook gesteld. Naast bovenstaande bijeenkomsten heeft *Justitia et Pax* Nederland deel genomen aan het regulier overleg van Nederlandse maatschappelijke organisaties en de Minister voor ontwikkelingssamenwerking t.a.v. Indonesië (Indonesië-beraad). Hierin sprak *Justitia et Pax* Nederland over mensenrechten en good governance en specifiek Security Sector Reform (SSR).

Als laatste werd er op verzoek van en met ondersteuning van *Justitia et Pax* Nederland in december een bijeenkomst georganiseerd tussen maatschappelijke organisaties en medewerkers van verschillende afdelingen van het Ministerie van Buitenlandse Zaken t.a.v. mensenrechten in Azië. Het doel van de bijeenkomsten was ervaringen uit te wisselen en de huidige mensenrechtensituatie in verschillende Aziatische landen te bespreken. *Justitia et Pax* Nederland organiseerde een twee

daagse workshop voor twee vertegenwoordigers van lokale maatschappelijke organisaties uit West Papua met als onderwerp lobby en advocacy ter voorbereiding van een lobby tour in Nederland en Brussel (EU). De geleerde lessen werden meteen in praktijk gebracht door lobby gesprekken met medewerkers van het Ministerie van Buitenlandse Zaken van Nederland. Twee van de uitkomsten van deze lobby bijeenkomsten zijn dat allereerst de Nederlandse overheid overweegt trainingprogramma's voor Papua's die aan een opleiding aan de politie academie willen deelnemen financieel te ondersteunen. Als tweede resultaat heeft de Nederlandse overheid uiteindelijk na jaren lobby van o.a. Justitia et Pax Nederland heeft besloten trainingprogramma's voor de politie in West Papua t.a.v. mensenrechten financieel te zullen ondersteunen.

Europese Unie

Tijdens de hierboven genoemde lobbytour hebben de twee vertegenwoordigers van lokale maatschappelijke organisaties uit West Papua ook met beleidsmakers van het Europese commissie, Europees parlement, permanente vertegenwoordigers en andere Europese instituties gesproken. De bijeenkomst werd door Justitia et Pax Nederland georganiseerd mede omdat de EU op het punt staat een partnerschapsovereenkomst te sluiten met Indonesië. Ook heeft de een vertegenwoordiger van de Europese Commissie toegezegd een deel van de Erasmus studiebeurs expliciet te reserveren voor studenten uit Papua, deze gelden waren voorheen gereserveerd voor alle Indonesische studenten.

Onderzoek naar recht op onderwijs

In samenwerking met ICCO en met de ondersteuning van Mensen met een Missie en Cordaid heeft Justitia et Pax een onderzoek geïnitieerd naar het recht op onderwijs in Papua. Een eerste versie is in december 2009 afgerond en zal in 2010 worden gepubliceerd. Het onderzoek richt zich op de speciale autonomie wet waarin het recht op onderwijs voor Papua kinderen is vastgelegd en hoe het komt dat niet werd uitgevoerd.

Ontwikkelingen in Papua

Verandering van leiderschap binnen Justitia et Pax Jayapura heeft geleid tot het vertrek van twee ervaren medewerkers bij deze partnerorganisatie. Daar naast hebben Justitia et Pax Jayapura en de Bisschop van Jayapura gezamenlijk besloten Justitia et Pax Jayapura vanaf 2010 geen bisschoppelijke commissie mee zal zijn, maar zal verder gaan als een commissie van de Franciscanen.

Resultaten:

- *Mensenrechtenadvocaat Sabar Iwanngin Olif is vrijgesproken in januari 2009 nadat hij was aangeklaagd voor laster t.a.v. de Indonesische president. Justitia et Pax Nederland heeft deze zaak voor meer dan een jaar gevolgd en aangekaart in Nederland, Indonesië en Internationaal.*
- *Mensenrechtenschendingen in West Papua waren onderwerp van gesprek van de Minister van Buitenlandse Zaken tijdens zijn bezoek aan Indonesië in 2009*
- *Mensenrechtenschendingen in Papua was onderwerp van debat Nederlandse Parlementaire sessie t.a.v. Indonesië.*
- *Leden van het Nederlandse Parlement stelden Kamervragen over toegang tot Papua van medewerkers van maatschappelijke organisaties n.a.v. voorstellen van Justitia et Pax Nederland*
- *De Nederlandse overheid overweegt trainingprogramma's voor Papua's die aan een opleiding aan de politie academie willen deelnemen financieel te ondersteunen en heeft besloten trainingprogramma's voor de politie in West Papua t.a.v. mensenrechten financieel te zullen ondersteunen.*
- *De Nederlandse overheid heeft na jaren lobby van o.a. Justitia et Pax Nederland besloten trainingprogramma's voor de politie in West Papua t.a.v. mensenrechten financieel te zullen ondersteunen.*

Democratische Republiek Congo – Mensenrechtenadvocacy & capaciteitsopbouw

In december 2009 werd DRC onderworpen aan het mensenrechtenexamen door de VN-Mensenrechtenraad (UPR). Justitia et Pax Nederland heeft lokale organisatie ASPD ondersteund in het schrijven van een UPR schaduwrapport van maatschappelijke organisaties aan de VN-Mensenrechtenraad. ASPD diende samen met Internationale partners zoals Global Rights en Franciscans International een gedetailleerd schaduwrapport in. In december heeft Justitia et Pax Nederland een lobbytour georganiseerd voor twee delegaties van partnerorganisaties uit de DRC gedurende de hiervoor genoemde UPR sessie. De eerste delegatie bestond uit vertegenwoordigers van ASPD en Global Rights, de tweede delegatie was samengesteld door een andere partner van Justitia et Pax Nederland, de 2008 Mensenrechtentulp winnaar, Justine Masika Bihamba. Leden van beide delegaties hebben deelgenomen in een tweedaagse workshop over advocacy en strategiebepaling m.b.t. de lobby doelstellingen die de delegaties wilden bereiken met hun gesprekken tijdens de VN-Mensenrechtenraad.

Lobby en advocacy

Vanaf januari is Justitia et Pax Nederland deelnemer aan een Europees platform t.a.v. vrouwen en geweld (Vawic). Dit Europese platform heeft meer dan twintig leden, internationale organisaties die werkzaam zijn op het gebied van vrouwenrechten. Het specifieke doel van dit platform is aandacht te krijgen binnen de EU voor geweld tegen vrouwen. Justitia et Pax Nederland heeft bijgedragen aan het werk van het platform door een analyse te geven als input van de Country Strategy Paper (CSP) voor de DRC, waarin drie specifieke prioriteiten voor duurzame vrede in de DRC werden neergelegd, namelijk, het bestrijden van straffeloosheid, het zorgen voor toegang tot lokale gerechtigheid, ten tweede het beschermen mensenrechtenverdedigers en als laatste internationale steun en monitoring van alle partijen die partij zijn in het vredesakkoord. In november heeft Nathalie van Schagen een bezoek gebracht aan de DRC, Justitia et Pax Nederland organiseerde hier een workshop over lobby, advocacy en strategiebepaling, met als belangrijkste uitkomst een focus op het onderwerp access to justice in de DRC. Verder heeft Justitia et Pax Nederland in New York deel genomen aan een ronde tafel bijeenkomst met Faith-based organisaties met als doel het versterken van samenwerking op het terrein van bevolking en ontwikkeling (uitgenodigd door UNFPA).

Disarmament Demobilisation and Reintegration (DDR) onderzoek

In november heeft Justitia et Pax Nederland een publicatie gepresenteerd met de titel 'Beyond men and guns' geschreven door Sara Pavan. Het onderzoek richt zich op de geleerde lessen in verschillende programma's in de DRC rond Ontwapening, demobilisatie en re-integratie (DDR). De uitkomsten zullen worden opgenomen in lobby activiteiten van Justitia et Pax Nederland in 2010 met als doel voorstellen te doen voor een gender gevoelige insteek te implementeren in de DDR programma's in de DRC zodat er erkenning gehouden wordt met mannen en vrouwen in het vredesproces.

Training programma

Evaluatie van het training programma over seksueel geweld tegen vrouwen en meisjes in de DRC laat zien dat de trainingsmanual in minstens een lokale taal vertaald moet worden. Een van de lokale partners heeft reeds het initiatief genomen om de manual naar het swahili te vertalen. De conclusie uit het training programma van 2009 is dat de training het meest effectief is wanneer geïntegreerd in bestaande programma's. The integratie in het nationale programma van de Justitia et Pax Commissie uit de DRC wordt ondersteund en overgedragen door twee ervaren facilitators. Zij geven de training of trainers workshops georganiseerd door de nationale Justitia et Pax Commissie in Oost-Congo. Deze methode zal door de verschillende lokale Justitia et Pax Commissies worden overgenomen in hun meerjarenplan. Justitia et Pax Nederland is gevraagd aan het programma van de training of trainers workshops ook het onderwerp van straffeloosheid en meerder praktisch vaardigheden op het gebied van lobby en advocacy toe te voegen.

Resultaten:

- *Aanbevelingen uit het UPR schaduwrapport gefaciliteerd door Justitia et Pax Nederland zijn overgenomen door landendelegaties gedurende de UPR van de DRC in de VN-Mensenrechtenraad.*

- *Artikel gepubliceerd in RRK.nl magazine over de situatie in Oost-Congo (ondertekend door Bisschop G. de Korte)*
- *126 trainers van lokale Justitia et Pax Commissies in Oost-Congo hebben kennis en training skills t.a.v. seksueel geweld en gender awareness verworven.*
- *Justine Masika Bihamba is ondersteund in haar advocacy werk in de maart sessie van de Mensenrechtenraad door Justitia et Pax Nederland.*
- *Een driedaagse radio uitzending op nationale Congolese radio gebaseerd op de manual t.a.v. seksueel geweld van Justitia et Pax Nederland.*
- *Manual t.a.v. seksueel geweld vertaald in het swahili door lokale partners die verder zullen werken met de in de manual vastgelegde methode.*
- *Een advocacy network van lokale vrouwen groepen, Faith-based organisaties en mensenrechtenorganisaties in de DRC is opgericht gedurende een workshop georganiseerd door Justitia et Pax Nederland.*
- *Expertbijeenkomst en publicatie rond onderwerp Ontwapening, demobilisatie en re-integratie (DDR) met als titel 'Beyond men and guns'*
- *Nationale Justitia et Pax Commissie in de DRC (CENCO) heeft toegezegd dat het training programma rond seksueel geweld onderdeel kan zijn van hun programma.*

---

5. Gelijke Rechten

Overall ter wereld vinden binnen samenlevingen nog discriminatie en uitsluiting plaats op basis van geloof, seksuele voorkeur, geslacht, huidskleur, leeftijd, werk en afkomst.

Gelijkberechtiging heeft een rechttoe-rechtaan juridische component: iedere burger is gelijk voor de wet. Gelijkheid voor de wet betekent dat het recht moet worden toegepast zonder onderscheid des persoons. Overheden hebben als beleid geformuleerd dat zij iedere burger gelijke kansen willen geven, maar de implementatie van dat beleid schiet vaak tekort.

Naast de formele gelijkheid in termen van gelijke rechten en plichten, bestaat er ook een gelijkheid van uitgangspositie en gelijkheid van eindresultaat. Dan komen we op het terrein van het diversiteitsbeleid en de bevordering van sociale cohesie. Het bevorderen van een gelijke uitgangspositie betekent dat de overheid bepaalde groepen burgers gedurende enige tijd ongelijk behandelt, opdat op zeker moment een gelijke uitgangspositie is gecreëerd. Aan bepaalde groepen burgers worden dan extra faciliteiten ter beschikking gesteld om hun relatieve achterstand ten opzichte van andere groepen weg te werken. Gelijkheid van eindresultaat wordt bereikt door instrumenten van positieve actie en positieve discriminatie in te zetten om bepaalde groepen naar rato vertegenwoordigd te laten zijn in bepaalde functies of in bepaalde situaties.

Justitia et Pax wil achtergestelde groepen informeren over hun rechten, en hen mobiliseren en motiveren om van hun rechten gebruik van te maken. Hiertoe hebben zij instrumenten nodig om hun situatie te documenteren en aan te kaarten, om alternatieven te ontwikkelen en om maatschappelijke en politieke veranderingen te bewerkstelligen.

Aandachtsgebieden: India (in het bijzonder de positie van Dalit vrouwen), Pakistan (rechten van vrouwen en minderheden), Nigeria en Ethiopië (mensenrechtenrapportage), mensenrechten in het Nederlands buitenlands beleid.

Doelstellingen:

Capaciteitsversterking op het gebied van mensenrechten én het faciliteren van beleidsbeïnvloeding in de eigen samenleving en op internationaal niveau, zodat de doelgroepen zelf kunnen opkomen voor hun belangen.

Ontwikkelen van modellen voor het management van diversiteit, waarbij gelijkberechtiging van achtergestelde groepen niet alleen in de theorie van wet- en regelgeving vastligt, maar ook in de dagelijkse praktijk gestalte krijgt.

Dalits

Een belangrijk resultaat uit het meerjarenplan, erkenning van de mensenrechten van Dalit vrouwen op het niveau van de VN, is in juni 2009 behaald. De Speciaal Rapporteur inzake geweld tegen vrouwen noemt in haar rapport aan de mensenrechtenraad de 30 zaken van geweld tegen Dalit vrouwen die in 2007 door Justitia et Pax werden ingediend. Het was een langdurig proces van communicatie met partners in India enerzijds en het kantoor van de Hoge Commissaris van de Mensenrechten anderzijds. In haar rapport noemt de Speciaal Rapporteur niet alleen de cases, maar benadrukt ook haar zorgen over de algemene situatie van Dalit vrouwen in India. Zij concludeert:

“According to the information received, Dalit women and men suffer descent based discrimination in various aspects of their lives and are also victims of violence and untouchability practices arising out of the caste system. Despite the formal abolition of “untouchability” by article 17 of the Indian Constitution, de facto discrimination and segregation of Dalits persists, in particular in rural areas and with regard to access to places of worship, housing, hospitals, education, water sources, markets and other public places. Dalit women are confronted with discrimination, exclusion and violence to a larger extent than men. Land and property issues in particular, tend to cause or be at the root of conflicts over which Dalit women have faced eviction, harassment, physical abuse and assault. Dalit women are often denied access to or are evicted from their land by dominant castes, especially if it borders land belonging to such castes. They are thus forced to live in the outskirts of villages, often on barren

land. Reportedly, on many occasions, cases of violence against Dalit women are not registered, and adequate procedures are not taken by the police."

Tijdens de elfde sessie van de mensenrechtenraad in Genève werd dit rapport officieel besproken en aangenomen.

Ook op de andere doelstelling uit het meerjarenplan, dat het secretariaat van het internationale Dalit netwerk, IDSN, het onderwerp Dalit vrouwen in haar werk agendeert, is vooruitgang geboekt. In alle activiteiten van dit netwerk en in plannen voor de toekomst probeert het secretariaat nu expliciet Dalit vrouwen een plaats en een stem te geven.

Met het Nederlandse Ministerie van Buitenlandse Zaken worden regelmatig gesprekken gevoerd over Dalit rechten. Samen met het Dalit Netwerk Nederland heeft Justitia et Pax er aan bijgedragen dat Dalit rechten in de mensenrechtenstrategie zijn opgenomen. De gesprekken die nu plaatsvinden gaan over de concrete uitvoering hiervan in de praktijk.

In januari heeft Justitia et Pax deelgenomen aan een paneldebat na afloop van de vertoning van 'Outcast Heroes' aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam. Ook tijdens het Movies that Matter festival werd de film 'Outcast Heroes' vertoond. Dalit vrouwenactiviste Ruth Manorama was hierbij aanwezig en nam deel aan diverse debatten. Tijdens de reis naar Pakistan (zie rapportage over Pakistan) bezochten Nienke Vermeulen en Friederycke Haijer ook Dalits. Het gaat om voormalige slaven, wiens mensenrechten nog steeds niet erkend worden. Ook werd in Karachi een Dalit vrouw bezocht die bezig is om een organisatie op te richten voor de rechten van Dalit vrouwen. In Pakistan is dit een gevaarlijke onderneming.

In september woonde Justitia et Pax een door IDSN georganiseerd side event bij over de UN Principles and Guidelines met betrekking tot discriminatie van Dalits tijdens de sessie van de Mensenrechtenraad. Veel Dalit partners uit India, Nepal, Pakistan en Bangladesh waren hierbij aanwezig. Er vond ook een bijeenkomst plaats van de Dalit Women Working Group, een opvolging van de bijeenkomst in 2008 in Kathmandu, waar prioriteiten voor de komende jaren werden vastgesteld. Aan de hand hiervan heeft Justitia et Pax haar jaarplan 2010 en meerjarenplan verder uitgewerkt.

Voor de sessie van de Mensenrechtenraad schreef Justitia et Pax een memo over discriminatie van Dalit vrouwen. Ook deed Justitia et Pax suggesties voor UPR Bangladesh. Verder sprak Justitia et Pax samen met Wilson Bezwada van SKA met de VN 'Independent Expert on access to water and sanitation'. Later heeft Justitia et Pax de Independent Expert ook in Den Haag ontmoet en afgesproken om in 2010 verder te praten over toegang tot water en sanitaire voorzieningen voor Dalits in Zuid-Azië.

In oktober bezocht Justitia et Pax partners in India (Delhi) en Nepal (Kathmandu). De laatste ontwikkelingen en nieuwe prioriteiten met betrekking tot mensenrechten van Dalit vrouwen werden besproken. De Indiase Justitia et Pax heeft in de laatste jaren grote progressie doorgemaakt en heeft nu uitgebreide mensenrechtenactiviteiten. Tijdens het bezoek aan India werd bijzondere aandacht besteed aan Safai Karmachari's (Dalit vrouwen die met de hand poep moeten opruimen). Ook werd een kort bezoek aan Dalit vrouwen organisaties in Nepal gebracht. In Nepal spelen dezelfde mensenrechtenproblemen met betrekking tot Dalit vrouwen als in India. Nu het land na een lang gewelddadig conflict de eerste stappen richting duurzame vrede zet, zijn Dalit-vrouwen organisaties geïnteresseerd in samenwerking met Justitia et Pax. Justitia et Pax bracht ook een bezoek aan de Nederlandse ambassade en verschillende internationale organisaties.

Behaalde resultaten:

- *Mensenrechten van Dalit vrouwen officieel erkend en besproken in VN Mensenrechtenraad*
- *IDSN neemt Dalit vrouwen rechten op in alle activiteiten*
- *Nederlandse Ministerie van Buitenlandse Zaken is gunstig gezind om doelen uit mensenrechtenstrategie ten aanzien van Dalit vrouwen te implementeren*
- *Mensenrechten van Dalit vrouwen zijn onder de aandacht gebracht van een breed publiek*
- *Tijdens bezoek aan India en Nepal partners geconsulteerd en verwerkt in jaarplan 2010 en meerjarenplan 2011-2015.*
- *Dalit vrouwen uit Zuid-Azië hebben samen prioriteiten opgesteld tijdens tweede bijeenkomst van de Dalit Women Working Group*

Pakistan

Samen met Justice and Peace Pakistan en het International Dalit Solidarity Network schreef Justitia et Pax een schaduwrapport voor de behandeling van Pakistan voor het Committee on the Elimination of Racial Discrimination (CERD). Voor het eerst werkten Pakistaanse Dalit organisaties samen met mensenrechtenorganisaties in Pakistan tijdens het schrijven van een NGO rapport. De prioriteiten die in het rapport werden genoemd waren onafhankelijke rechtspraak en de mensenrechten van verschillende minderheden (religieus, etnisch, linguïstisch, kaste), vrouwen en mensenrechtenverdedigers. De groeiende talibanisering, de zwakke civiele regering, en de ongecontroleerde activiteiten van het leger en geheime dienst werden geïdentificeerd als grote obstakels voor het bestrijden van discriminatie. Tijdens de sessie in Genève was Justitia et Pax ook aanwezig om een officiële verklaring af te leggen voor het comité. Hierin werden, in samenwerking met partners in Pakistan, de belangrijkste punten uit het NGO rapport samengevat. Partners uit Pakistan konden niet aanwezig zijn tijdens de sessie, maar waren actief betrokken door middel van communicatie via internet: De reactie van de Pakistaanse regeringsdelegatie werd gelijk door Justitia et Pax doorgegeven aan Pakistan, daar reageerden de partners op met suggesties voor vragen voor de comité leden, wat voor een zeer interactieve sessie zorgde. Alle zorgen van de Pakistaanse partners zijn dan ook opgebracht tijdens de sessie en vrijwel allemaal zijn zij opgenomen in de conclusies en aanbevelingen van het comité.

Van 25 februari t/m 8 maart brachten Friederycke Haijer en Nienke Vermeulen een bezoek aan Pakistan. Zij bezochten daar de National Commission for Justice and Peace en verschillende mensenrechtenorganisaties in Lahore, Islamabad en Karachi. In Lahore werd een mensenrechten-training gegeven aan 30 organisaties uit het hele land. De huidige ontwikkelingen in Pakistan zijn zeer zorgwekkend, voor de stabiliteit in het land en de regio in het algemeen, en voor vrouwen en minderheden in het bijzonder. Een aantal van de organisaties die deelnamen aan de mensenrechten-training probeert nog steeds haar werk in NWFP voort te zetten. Er werden ook organisaties bezocht die nu eerste hulp verlenen aan de vluchtelingenstroom. De NGOs die toen nog werkten in NWFP ondervonden al ruime tijd moeilijkheden bij hun werk. Veel werknemers werden ontvoerd, vrouwenrechtenorganisaties kregen dreigbrieven en veel kantoren werden daarom doorgedwongen gesloten.

De meeste mensen die vluchten uit de Swat vallei, vinden onderdak bij familie of vrienden of gastgezinnen. De mensen die terechtkomen in de vluchtelingenkampen, krijgen daar vaak te maken met andere problemen, zoals een tekort aan basisvoorzieningen. Als mensenrechtenorganisatie willen we benadrukken dat ook in tijden van humanitaire crisis, mensen op een waardige manier worden behandeld. Van een aantal partners ter plekke horen we helaas verhalen van vrouwen die slecht worden behandeld en die geen enkele privacy worden gegund. Mensen zijn al getraumatiseerd en in de vluchtelingenkampen vinden zij geen bescherming. Verder is het ook nodig dat er naast de humanitaire hulpverlening gezocht wordt naar langetermijnoplossingen voor de structurele mensenrechtenproblemen in de regio, zowel civiel en politiek als sociaal, economisch en cultureel. Justitia et Pax heeft deze boodschap gedeeld met het Ministerie van Buitenlandse Zaken en de Tweede Kamer en via een interview en artikel door de Wereldomroep met een breder publiek.

Het Nederlandse Ministerie van Buitenlandse Zaken was in de tweede helft van 2009 bezig met een herziening van het beleid ten aanzien van Pakistan. Justitia et Pax bracht de aandacht voor mensenrechten, in het bijzonder van vrouwen en minderheden, daarom zoveel mogelijk onder de aandacht. Zo nam Justitia et Pax in oktober deel aan een 'networking meeting' met experts uit Pakistan, Groot-Brittannië, en Nederland, georganiseerd door Buitenlandse Zaken. Ook begeleidde Justitia et Pax in november een delegatie van NCJP uit Pakistan bij een bezoek aan Europa.

Behaalde resultaten:

- *Participatie van Pakistaanse mensenrechtenorganisaties in de behandeling van Pakistan voor het Committee on the Elimination of Racial Discrimination (CERD)*
- *Prioriteiten van Justitia et Pax en Pakistaanse partners (onafhankelijke rechtspraak en rechten van vrouwen, minderheden, mensenrechtenverdedigers) opgenomen in aanbevelingen en conclusies van het CERD comité aan Pakistan*

- *Menswaardige behandeling in humanitaire hulpverlening en noodzaak van langetermijnoplossingen in NWFP onder de aandacht gebracht van politiek en breed publiek*
- *Bijdrage geleverd aan nieuw Nederlands buitenlands beleid ten aanzien van Pakistan*

Breed Mensenrechtenoverleg (BMO)

Per 1 januari 2009 heeft Justitia et Pax haar voorzitterschap overgedragen aan Hivos. Er vinden nog steeds regelmatig gesprekken plaats met het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Ook stuurde het BMO op 17 april een brief aan de Tweede Kamer over de rapportage over het mensenrechtenbeleid in 2008. In juni vond hierover een algemeen overleg gepland. Op voorstel van Justitia et Pax nam het BMO de volgende tekst op in de brief:

Voor de geloofwaardigheid van het Nederlandse buitenlandbeleid inzake mensenrechten is het van belang dat alle landen (vriend of vijand, groot of klein, wel of niet een belangrijke handelspartner) vanuit eenzelfde principiële standvastigheid worden aangesproken op hun respect voor en naleving van de mensenrechten. Uit hoofde van effectiviteit en realisme zal uiteraard steeds flexibel gekeken moeten worden naar wat in de gegeven situatie de meest haalbare vorm van kritiek is; maar de meetlat zou niet mogen variëren.

De huidige mensenrechtenrapportage van de hand van het Ministerie van Buitenlandse Zaken legt geen link met de binnenlands staat van dienst betreffende de naleving van internationale mensenrechtenverdragen, het uitvoering geven aan uitspraken van internationale mensenrechtenfora, of de opvolging van de Nederlandse UPR in de Mensenrechtenraad. De geloofwaardigheid van Nederland als voortrekker van mensenrechten in internationaal verband komt onder druk te staan indien de naleving van mensenrechten in Nederland zelf niet adequaat geregeld is.

In 2009 vonden twee gesprekken met de Mensenrechtenambassadeur plaats. Daarnaast vonden er meerdere gesprekken met de mensenrechtenafdeling plaats, onder meer over een Europees 'shelter city initiative' voor activisten in nood. In deze gesprekken heeft Justitia et Pax steeds cruciale onderwerpen, zoals de positie van mensenrechtenverdedigers, kunnen bespreken.

Justitia et Pax volgde in 2009 ook de opvolging van het rapport van de VN Speciaal Rapporteur inzake toxic waste, over zijn bezoek aan Nederland voor zijn onderzoek naar de Probo Koala zaak. Hiervoor onderhield Justitia et Pax contacten met het kantoor van de hoge commissaris voor de mensenrechten, de Nederlandse Tweede Kamer, en de Mensenrechtenraad. De invloed van Trafigura is groot. Door het dreigen met schadeclaims en andere rechtzaken durven de meeste actoren niet te kritisch te zijn over Trafigura. In de Mensenrechtenraad spraken Brazilië en Nigeria zich wel duidelijk uit. In de Tweede Kamer wordt de nakoming door Nederland van internationale verplichtingen kritisch gevolgd door de PvdA fractie.

Behaalde resultaten:

- *Prioriteiten van Justitia et Pax (mensenrechtenverdedigers, vrouwen, minderheden, geloofwaardig mensenrechtenbeleid van Nederland, rol van NGO's bij de VN Mensenrechtenraad) via het BMO onder de aandacht gebracht van andere mensenrechtenorganisaties en het Ministerie van Buitenlandse Zaken*

Dalit onderzoek

Het Dalit onderzoeksprogramma is de tweede fase ingegaan. Twee nieuwe onderzoeken met betrekking tot het onderwerp Dalit vrouwen en ondernemerschap in landelijke en in stedelijke gebieden zijn gestart. Het eerste onderzoek met als onderwerp 'Het recht van Dalit vrouwen op politieke deelname in landelijke Panchati Raj' is uitgegeven en werd zowel in India als internationaal verspreid. Een beleidsconsultatie is gepland voor 2010 met beleidsmakers, overheidsvertegenwoordigers, academici en mensenrechtenverdedigers om de uitkomsten van de vier onderzoeken in concrete beleidsvoornemens om te zetten. In het kader van het onderzoek Dalit vrouwen en ondernemerschap in landelijke gebieden (derde onderzoek) heeft Justitia et Pax een bezoek gebracht aan India in februari 2009. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door het Loyola Institute of Business Administration in Chennai en de ALTIS Business School van de katholieke Universiteit

van Milaan, Italië. Het onderzoek Dalit vrouwen en ondernemerschap in stedelijke gebieden (vierde onderzoek) worden uitgevoerd door het Centre for Inclusion and Equity in New Delhi en het Institute of Social Studies/Erasmus Universiteit in Nederland. De onderzoeken zijn beide van start gegaan en zijn voorzien in april 2010 te worden afgerond. Een beleidsconsultatie met betrekking tot het eerste onderzoek is in augustus georganiseerd in Madurai, India. Het tweede onderzoek met als onderwerp Dalit vrouwen en land Rechten in Orissa wordt op dit moment afgerond en zal in maart 2010 worden gepubliceerd. Zoals eerder aangegeven zullen de uitkomsten van de onderzoeken waar mogelijk een integraal deel zijn van Justitia et Pax lobby programma in de komende jaren. De onderzoeken (derde en vierde onderzoek) die van start zijn gegaan in 2009 zijn in volle gang en worden regelmatig gevolgd en gemonitord. De twee onderzoeken zijn gepland om te worden afgerond in 2010.

Behaalde resultaten:

- *Eerste onderzoeksrapport met als onderwerp 'Het recht van Dalit vrouwen op politieke deelname in landelijke Panchayati Raj' gepubliceerd en verspreid*
- *Tweede onderzoek met als onderwerp 'Dalit vrouwen en land Rechten' in Orissa afgerond (begin 2010 publicatie)*
- *Twee nieuwe onderzoeken m.b.t. het onderwerp Dalit vrouwen en ondernemerschap in landelijke en in stedelijke gebieden uitgewerkt en van start gegaan*
- *Een uitgebreid plan en afspraken zijn gemaakt voor de overdracht en als deel van de lobby en advocacy programma binnen Justitia et Pax Nederland*

Nigeria en Ethiopië

Op maandag 9 februari vond tijdens een zitting van de Mensenrechtenraad het VN mensenrechtenexamen (Universal Periodic Review) van Nigeria plaats. Justitia et Pax en Cordaid ondersteunden een coalitie van minderheden en inheemse volken uit de Niger Delta in hun oproep voor demilitarisatie en respect voor mensenrechten. Samen met vertegenwoordigers van de inheemse volken uit de Niger Delta werd gelobbyd om de rechten van minderheden tijdens het examen aan de orde te stellen. Uiteindelijk heeft een aantal staten en de Heilige Stoel de zorgen over mensenrechten van minderheden officieel onder de aandacht van de regering van Nigeria gebracht.

Justitia et Pax heeft gezamenlijk met Cordaid een overleg opgericht van ontwikkelings- en mensenrechtenorganisaties die werken in Ethiopië. Alle krijgen te maken met de steeds repressiever wordende regering. Media, politieke partijen, maatschappelijke organisaties, hulporganisaties worden één voor één verboden of genationaliseerd. De internationale gemeenschap, met uitzondering van Nederland en Scandinavië, spreekt zich niet uit. Gezamenlijk wordt in het NGO-overleg een strategie besproken over hoe partners in Ethiopië nog gesteund kunnen worden en over wat de rol van de internationale gemeenschap zou moeten zijn. Ook werden gesprekken met het Nederlandse Ministerie van Buitenlandse Zaken gevoerd, onder meer ter voorbereiding op de reis naar Ethiopië van de Mensenrechtenambassadeur. Justitia et Pax heeft ook de eerste contacten gelegd met JP Ethiopië, deze zijn positief, maar gezien de politieke situatie moet hierin voorzichtig te werk gegaan worden om hen niet in gevaar te brengen.

Justitia et Pax Ethiopië heeft Justitia et Pax gevraagd om gezamenlijk aan mensenrechten (vrijheid van meningsuiting, politieke participatie) te werken. Het afgelopen jaar heeft Justitia et Pax samen met Cordaid en anderen een Ethiopië mensenrechten platform opgezet. De eerste belangrijke, gezamenlijke activiteit van het platform was participatie in de Universal Periodic Review van Ethiopië in december. De prioriteiten werden gezamenlijk opgesteld in een policy paper. Daarnaast was Justitia et Pax ook uitgenodigd door een diaspora organisatie die nauw samenwerken met een mensenrechtenorganisatie in Ethiopië. Justitia et Pax is namens het Ethiopië platform en samen met een delegatie van de diaspora naar Genève gegaan om de mensenrechtenschendingen die in Ethiopië plaatsvinden onder de aandacht te brengen. Verschillende staten, waaronder Groot-Brittannië, Noorwegen en de Verenigde Staten hebben na de lobbygesprekken de genoemde punten overgenomen in hun verklaringen. Ook heeft Justitia et Pax samen met de delegatie verschillende gesprekken gehad bij de OHCHR.

Behaalde resultaten:

- *Minderheden uit de Niger Delta hebben geparticipeerd in de UPR van Nigeria. Hun zorgen over mensenrechten zijn door leden van de Mensenrechtenraad besproken*
- *Ethiopië-overleg opgericht in Nederland*
- *Input geleverd voor de reis van de Mensenrechtenambassadeur naar Ethiopië*
- *Mensenrechtenschendingen in Ethiopië onder de aandacht gebracht van verschillende staten*
- *Zorgen Justitia et Pax over mensenrechtensituatie in Ethiopië zijn besproken in VN Mensenrechtenraad*

---

6. Migratie en Pluriformiteit

Migratie is de beginfase van een proces waarin mensen van het ene naar het andere land trekken op zoek naar werk en bestaansmogelijkheden voor zichzelf en de familie waartoe zij behoren. In het land van bestemming vindt een selectieproces plaats waarin bepaald wordt welke migranten een verblijfsvergunning krijgen en welke migranten niet. Alleen hoogopgeleide migranten maken feitelijk een kans. Westerse landen doen er alles aan om laagopgeleide migranten van hun grondgebied te weren. Echter, de migratiedruk is zo hoog dat westerse landen er in de praktijk niet in slagen hun grenzen voor deze groepen af te grendelen. Justitia et Pax is van mening dat Westerse overheden migratie niet moeten tegengaan, maar beter moeten reguleren. Daarmee creëren zij een win-win situatie voor hun eigen samenlevingen (noodzakelijke arbeidskrachten, in stand houden welvaartsstaat) en voor landen van herkomst (ontwikkeling, inkomsten uit het buitenland, kennisoverdracht). Voor migranten zonder verblijfsvergunning is door de overheid een terugkeer- en uitzetbeleid ontwikkeld, waarbij steeds vaker vreemdelingendetentie als instrument wordt ingezet. De vraag is of dit middel wel gebruikt mag worden tegen mensen die geen strafbare feiten hebben gepleegd. Bovendien: als er al iets bekend is over vreemdelingendetentie, dan blijken de rechten van gedetineerden niet altijd te worden gerespecteerd. Justitia et Pax zet zich in voor humanisering van vreemdelingendetentie. Voor migranten die wel een verblijfsvergunning krijgen, speelt vroeger of later de kwestie van inpassing in de nieuwe samenleving. De ontvangende samenleving spreekt dan van integratie. In die discussie speelt ook de religie (veelal islam) die migranten meebrengen een grote rol. Justitia et Pax beziet het integratieproces van migranten vanuit het perspectief van pluriformiteit en sociale cohesie. Deze pluriformiteit bestrijkt alle terreinen van het menselijk leven, en betreft ook de religieuze pluriformiteit. Religies, en met name de islam, liggen onder vuur omdat zij de sociale cohesie in het land zouden ondermijnen en de individuele rechten van haar gelovigen zouden beknotten. Aan religies wordt om die reden steeds vaker hun publieke manifestatie ontzegd. Het recht op godsdienstvrijheid ligt daarentegen stevig in onze Grondwet verankerd. Aandachtsgebieden: Nederland (in het bijzonder het asielbeleid en vreemdelingendetentie); Georgië (rechten van minderheden), mensenrechten in het Nederlands binnenlands beleid.

Doelstellingen:

Met betrekking tot het asiel- en migratiebeleid: het verdedigen van de rechten van migranten (incl. vluchtelingen), in het bijzonder van hen die in vreemdelingendetentie zitten in afwachting van hun uitzetting; het benadrukken van de humaniteit en de waardigheid van de mens in het publieke en politieke debat over het asiel- en migratiebeleid.

Ten aanzien van religieuze pluriformiteit: het informeren van politiek en samenleving over en overtuigen van de rol die religie speelt bij het tot stand brengen van eenheid en sociale cohesie in de samenleving en van de waarde van religieuze pluriformiteit; het recht op vrijheid van godsdienst en de waarde van religieuze pluriformiteit een (positieve) rol laten spelen bij de beleidsbepaling en de beleidsuitvoering van de Ministeries van Buitenlandse Zaken en Binnenlandse Zaken en van de Europese Unie.

Vreemdelingenbewaring

Dit jaar heeft Justitia et Pax het eerder begonnen project rond vreemdelingenbewaring succesvol opgepakt. Katholieke Justitiepastores zijn geïnterviewd over hun ervaringen bij het werken in de vreemdelingenbewaring. Deze interviews vonden plaats in de verschillende detentiecentra waar de justitiepastores werkzaam zijn. Ook is gesproken met verschillende gedetineerde migranten. Hieruit is een onderzoeksverslag met aanbevelingen aan de bisschoppenconferentie en aan de Nederlandse regering opgesteld. Het verslag is, na goedkeuringen door het Dagelijks Bestuur en de Commissie als advies is uitgegaan naar de Nederlandse Bisschoppenconferentie. Naar aanleiding hiervan is ter voorbereiding van het kamerdebat over vreemdelingenbewaring tevens een brief gestuurd naar de Tweede Kamercommissie voor Justitie waarin het standpunt van Justitia et Pax is verwoord en enkele voorstellen tot Kamervragen zijn gegeven.

Justitia et Pax heeft contacten gelegd met de relevante organisaties in het veld op het terrein van vreemdelingendetentie en mensenhandel en is togetreden tot enkele netwerken van waaruit actuele informatie gewonnen wordt over de situatie in detentie, de positie van migrantenvrouwen en veranderingen in beleid en wetgeving. Ook hebben de medewerkers van het thema Migratie en

Pluriformiteit zich namens Justitia et Pax nadrukkelijker gemengd in de discussies met de Rooms-Katholieke achterban, o.a. via (website van) de diaconale alliantie, LKDB, website JP en nieuwsbrief JP en veldbezoeken aan enkele bisdommen en detentiecentra. Uitgangspunt en inzet bij deze contacten is gebalanceerde participatie van migranten vrouwen en mannen. Om meer ruchtbaarheid te geven aan de vraagstukken rondom vreemdelingenbewaring heeft Justitia et Pax een artikel over dit onderwerp gepubliceerd in het blad 'Missionaire Agenda'.

Voor de verbetering van de rechtspositie van kinderen en vrouwen in het vreemdelingenbeleid heeft Justitia et Pax gelobbyd bij het VN-kinderrechtencomité en een bijdrage geleverd aan de schaduwrapporten bij de VN-verdragen inzake rassendiscriminatie, het verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten en het verdrag inzake burgerlijke en politieke rechten. Ook is Justitia et Pax deelnemer geworden van het VN-vrouwennetwerk in Nederland en heeft zij via deze weg meegewerkt aan de inhoud en totstandkoming van het schaduwrapport bij het VN-vrouwenverdrag. Op 24 november vond een bijeenkomst VN-Vrouwennetwerk (de coördinator van het CEDAW-schaduwrapport) plaats bij Justitia et Pax, waarbij het eerste exemplaar van het CEDAW schaduwrapport werd overhandigd aan de Mensenrechtenambassadeur.

Op het onderwerp mensenhandel heeft Justitia et Pax contacten aangehaald en zich verdiept in de ontwikkelingen op dit onderwerp en de huidige aanpak van andere organisaties.

Behaalde resultaten:

- *Onderzoek vreemdelingendetentie afgerond.*
- *Justitia et Pax heeft van zich laten horen in de discussie met andere organisaties op het terrein van vreemdelingendetentie en migratie.*
- *Lobby gevoerd over de rechtspositie van kinderen en vrouwen in huidige vreemdelingenbeleid*
- *R.K. achterban geïnformeerd over de rechtspositie van migrantenmannen en -vrouwen.*
- *Vorbereiding voor projectvoorstel inzake de rechtspositie van Roma (i.s.m. Dokters van de wereld en Defence voor Children).*

Breed Mensenrechtenoverleg Nederland (BMO-NL)

Justitia et Pax heeft als voorzitter van het Breed Mensenrechten Overleg Nederland in de eerste plaats de basis gelegd voor een gedegen structureel overleg tussen Nederlandse mensenrechten NGO's die gezamenlijke lobby op gemeenschappelijke punten bevordert. In 2009 is vooral gewerkt aan de stimulering van de oprichting van het Nationaal Instituut voor de Rechten van de Mens (NIRM) door ondermeer een brief aan de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), met cc aan de leden van de stuurgroep NIRM en de Tweede Kamer, is aandacht gevraagd voor de oprichting van een onafhankelijk instituut met een breed mandaat en voldoende middelen. Ook zijn diverse gesprekken gevoerd met het ministerie van BZK en met Tweede Kamerleden. Mede daardoor is de beslissing tot daadwerkelijke oprichting van het NIRM versneld. Beleidsmakers hebben ervoor gekozen voor samenvoeging van dit instituut met de Commissie Gelijke Behandeling (CGB). Hierdoor is het mensenrechteninstituut ontstaan onder de naam College voor mensenrechten en gelijke behandeling (Cmgb). Justitia et Pax heeft door middel van haar inzet in het BMO-NL mede toe bijgedragen dat besloten werd om een consultatieronde op te zetten waarin ngo's de gelegenheid heeft gekregen commentaar te leveren op het wetsvoorstel ter oprichting van het Cmgb.

Andere speerpunten van de leden van het NIRM waarover informatie is uitgewisseld zijn discriminatie, mensenrechteneducatie en asielbeleid.

Behaalde resultaten:

- *Goede naamsbekendheid en betrouwbaarheid van Justitia et Pax door voorzitterschap Breed Mensenrechten Overleg Nederland (BMO-NL).*
- *Het BMO-NL is uitgebreid tot in totaal negen organisaties die een breed terrein aan mensenrechten in Nederland bestrijken.*
- *Het BMO-NL heeft effectief gefunctioneerd als platform voor wederzijdse informatie uitwisseling.*

- *De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, de leden van de stuurgroep NIRM en Tweede Kamercommissie Binnenlandse Zaken zijn per brief en in gesprekken op de hoogte gebracht van de visie van het BMO-NL over de inrichting van het NIRM.*
- *Door het opgaan van de CGB in een NIRM is het Cmgb ontstaan, het eerste instituut in Nederland dat zich in de advisering aan de Nederlandse regering geacht wordt rechtstreeks te beroepen op internationale mensenrechtenverdragen.*
- *De actieve inzet van JP en bemoeienis van het BMO-NL met het thema NIRM heeft geleid tot een consultatie van een brede groep ngo's bij het wetgevingsproces.*

Getting the ethnic minority voice heard in Georgia

Justitia et Pax heeft samen met PMMG, de Georgische partner van Justitia et Pax, een Matra (Maatschappelijke Transformatie) projectvoorstel ingediend in bij het Ministerie van Buitenlandse Zaken voor het jaar 2008 en 2009. Met het Matra-programma bevordert het ministerie van Buitenlandse Zaken sinds 1994 de opbouw van het maatschappelijk middenveld (civil society) in de Midden- en Oost-Europese landen. De focus van het project vanuit Justitia et Pax en PMMG is 'citizenship participation' en 'local governance' met focus op minderheden in Georgië.

De coördinatie van het project wordt gedaan door Justitia et Pax medewerkster Jagoda Paukovic. Zij heeft vijf werkbezoeken afgelegd en was betrokken bij de totstandkoming van de trainingsmodules en het geven van de trainingen zelf. Het projectteam (Justitia et Pax, PMMG, het Helsinki Burgercomité van Tuzla in Bosnië Herzegovina) heeft de trainingsmodules voorbereid voor de serie trainingen: Ongeveer 600 mensen uit de vijf minderheidsregio's in Georgië hebben een training ontvangen. Justitia et Pax heeft een succesvol uitwisselingsprogramma in Nederland en België georganiseerd voor tien vertegenwoordigers uit Georgië aan Nederland in september 2009. Het bezoek richtte zich op het uitwisselen van ervaringen van medewerkers van lokale overheden en diensteninstellingen voor lokale overheden. Het programma werd onder meer verzorgd door de VNG, de gemeente Turnhout en de Haagse Milieuservice en werd door de deelnemers als zeer positief ervaren.

Behaalde resultaten:

- *Deelnemers aan de trainingen in staat gesteld om de belangrijkste sociale en economische issues in hun regio's te identificeren en aan te kaarten. Ook hebben zijn concrete voorstellen gedaan voor kleine projecten gericht op aanpak van deze problemen.*
- *De vertegenwoordigers van lokale autoriteiten hebben tijdens het tweede deel van het project ervaringen opgedaan met het voorbereiden en houden van publieke consultaties om minderheden in Georgië meer en actiever te laten participeren.*
- *Verschillende donoren in Georgië hebben naar aanleiding van de uitkomsten van het MATRA-project interesse om nieuwe kleine deelprojecten te financieren.*
- *De trainingsmethoden en de uitkomsten van de trainingssessies worden naar aanleiding van de trainingsmodules verwerkt en gepubliceerd in het Georgisch, Russisch en het Engels. De verschillende uitgaven worden onder lokale ngo's in de vijf regio's van Georgië verspreid om als handboek te fungeren.*
- *Partner van JP, PMMG, is uitgenodigd voor bijeenkomsten van de Nederlandse ambassade in Tbilisi om mee te denken over mogelijke participatie van minderheden.*
- *Succesvol uitwisselingsprogramma georganiseerd voor tien vertegenwoordigers uit Georgië aan Nederland in september 2009.*

Religieuze pluriformiteit en de Vrijheid van Godsdienst en Levensovertuiging

Justitia et Pax heeft ervoor gekozen om meer inhoudelijk bezig te zijn met het thema Religieuze pluriformiteit. Dit heeft er onder andere toe geleid dat de organisatorische activiteiten zijn ingeperkt en het secretariaat van het Platform Godsdienstvrijheid is teruggegeven aan de voorzitter. De komende tijd beraadt Justitia et Pax zich op een meer gestructureerde opzet van haar inzet op het bevorderen van sociale cohesie en religieuze pluriformiteit.

---

7. Communicatie

In 2009 zijn er vier nieuwsbrieven verschenen en een publicatie over de veertigjarige geschiedenis van Justitia et Pax (uit eerder verschenen artikelen in 2008). Naar aanleiding van de activiteiten eind 2008 kon de oplage worden verhoogd. Een communicatiemedewerker werd aangesteld om de website te vernieuwen en het algemene communicatiebeleid vorm te geven. Dit beleid zal verder vorm krijgen in 2010. De vernieuwde inhoud van de website werd gepresenteerd in september. In het Vredespaleis presenteerde Justitia et Pax in begin september het boekje 'Faith in Human Rights' in vervolg op de Interreligieuze Conferentie van december 2008. In november werd tijdens een expertmeeting het onderzoeksrapport gepresenteerd over Ontwapenings-, Demobilisatie- en Reïntegratieprogramma's (DDR) in DR Congo.

De media hebben met name in oktober veel aandacht gegeven aan Justitia et Pax, in het bijzonder vanwege de deelname van Victor Scheffers aan de Afrikaanse Bisschoppensynode (onder meer interviews in Trouw, Nederlands Dagblad, RKKerk.nl, Missio en in KRO/RKK programma's. Fondsenwervende activiteiten in juni en december resulteerden in ruim vijftig nieuwe vrienden van Justitia et Pax.

In het najaar legde de redactie van RKK Het klooster het *Credo* voor aan een aantal Nederlandse katholieken: zij strepen zeven woorden of begrippen aan en vertellen daarbij wat deze woorden bij hen oproepen. Victor Scheffers was een van de geïnterviewden.

Behaalde resultaten:

- *Publicatie Jaarverslag 2008, en verkorte versie daarvan in Nederlands en Engels*
- *Publicatie van vier nieuwsbrieven, oplage met 200 verhoogd*
- *Publicatie historisch overzicht 40 jaar JP*
- *Publicatie 'Faith in Human Rights' verslag van Interreligieuze Conferentie*
- *Publicatie 'Dalit women's right to political participation in rural Pachayati Raj', Dalit onderzoek, deel 1*
- *Publicatie 'Beyond men and guns' onderzoeksrapport over Ontwapenings-, Demobilisatie- en Reïntegratieprogramma's (DDR) in DR Congo*
- *Publicatie halfjaarlijkse en jaarlijkse rapportage ten behoeve van donoren*
- *Twee donateursbrieven (fondsenwervende actie), aantal donateurs met ruim 50 verhoogd*
- *Website vernieuwd en gepresenteerd in september*
- *Artikelen geleverd voor publicatie in tijdschriften*
- *Persberichten geschreven en verspreid*

---

8. Workshops/partnerparticipatie tijdens internationale conferenties

In 2009 hebben verschillende workshops en bijeenkomsten plaats gevonden, voornamelijk in het kader van de Europese Conferentie van Justitia et Pax Commissies. De eerste bijeenkomst vond in Roemenië plaats op 8 en 9 februari van dit jaar met als onderwerp de strijd tegen mensenhandel.

Maria Lourijsen nam deel aan een exposure en uitwisselingsprogramma met collega's van Europese Justitia et Pax commissies van 12 tot 22 mei in Oekraïne. Het onderwerp was mensenhandel. Het exposure-onderdeel van dit bezoek was een vierdaags verblijf bij Oekraïense families die op de een of andere manier te maken hebben gehad met mensenhandel. Zo verbleef Maria Lourijsen bij een gezin bestaande uit een moeder wier twee dochters door mensenhandelaren gedwongen waren om in Italië als prostituee te werken, en twee kleinkinderen. Beide dochters zijn in Italië om het leven gekomen, en de kleinkinderen worden nu door de grootmoeder opgevoed.

Van 8 t/m 11 oktober vonden in Gdansk, Polen, de Eerste Katholieke Sociale Dagen plaats rond het thema: Solidariteit, een uitdaging voor Europa. Met de katholieke sociale leer als uitgangspunt bespraken de ruim 400 deelnemers uit 29 Europese landen hoe het begrip 'solidariteit' tastbaar en toegankelijk kan worden gemaakt voor het Europa van vandaag. Vanuit Nederland nam een delegatie van tien personen deel, onder leiding van bisschop De Korte. Maria Lourijsen maakte deel uit van deze groep namens Justitia et Pax.

Nathalie van Schagen en Nienke Vermeulen namen deel aan een programma van het Institute of Social Studies in Den Haag over 'realising rights', waaronder ook deelname aan de 'International Conflict Conference', het internationale platform voor beleidsvorming op het gebied van voorkomen van en reageren op conflicten en misdaden tegen de menselijkheid en genocide. Friederycke Haijer volgde een programma van de George Washington University over het nieuwe buitenlands beleid van de Verenigde Staten.

Medewerkers en partners van Justitia et Pax Nederland namen ook deel aan relevante conferenties en bijeenkomsten in Den Haag, zoals een bijeenkomst met Minister Koenders over de mensenrechtenbenadering op ontwikkelingssamenwerking en de Millenniumdoelen, en aan verscheidene bijeenkomsten over seksueel geweld. Ook vonden er in het kantoor van Justitia et Pax workshops plaats met partners van Justitia et Pax en internationale experts, zoals een bijeenkomst met International Women's Rights Action Watch (IWRAP) Asia Pacific uit Maleisië. Op deze manier blijven Justitia et Pax en partners op de hoogte van internationale beleidsontwikkelingen en kunnen zij hier ook een bijdrage aan leveren. Als laatste nam Justitia et Pax Nederland deel aan de consultatie van de Alliantie Conflicttransformatie, door Cordaid aangestuurd, op 29 en 30 oktober 2009.

Behaalde resultaten:

- *Het werk van JP Nederland in de drie thema's vrede en verzoening, gelijke rechten, en migratie en pluriformiteit, tijdens verschillende workshops en conferenties gepresenteerd en zo toegankelijk gemaakt voor beleidsmakers en experts in Nederland*
- *Bijgedragen aan capaciteitsopbouw van Justitia et Pax commissies in Europa (Oekraïne, Roemenië)*
- *Partners van Justitia et Pax een stem gegeven in internationale conferenties in Brussel en Den Haag*
- *Mogelijke nieuwe partners en thema's geïdentificeerd voor meerjarenplan 2011-2015 (access to justice)*

---

9. Organisatiestructuur

De bisschoppelijke *Commissie Justitia et Pax Nederland* is in 1968 door de Bisschoppenconferentie in het leven geroepen. In 1973 is door de Bisschoppenconferentie en een aantal katholieke organisaties op het terrein van missie, ontwikkeling en vrede (Vastenactie, Mensen in Nood, Bisschoppelijke Adviescommissie voor Latijns Amerika, Nederlandse Missieraad en Pax Christi) besloten om een aparte stichting *Justitia et Pax Nederland* op te richten om het draagvlak binnen de Nederlandse samenleving te garanderen en om de financiële continuïteit van het werk veilig te stellen. De Stichting is het uitvoeringsorgaan van de Commissie Justitia et Pax. De leden van de Commissie vormen het bestuur van de stichting.

Justitia et Pax is een professionele organisatie met relevante programma's en een evenwichtige organisatiestructuur, noodzakelijk voor het bereiken van haar missie en doelstellingen. Centraal in haar personeelsbeleid staat individuele verantwoordelijkheid binnen een team van deskundigen die samen de uitvoering en het beheer van de activiteiten zoals beschreven in het meerjarenplan, op een flexibele, innovatieve en effectieve wijze ter hand nemen. Communicatie en beleidsbeïnvloeding zijn hierbij een essentieel onderdeel.

Medio 2009 zijn werkwijze en structuur van Justitia et Pax geëvalueerd tijdens een Mid Term Review. Die evaluatie heeft laten zien dat de organisatie in de afgelopen twee jaar aan betekenis en invloed heeft gewonnen, dat ze goed geïnformeerd is, en dat ze doet wat ze belooft. Maar er zijn ook kritische kanttekeningen gemaakt en suggesties gedaan om zorgvuldig om te gaan met haar "kapitaal": de mensen in de staf en in de commissie, en om de continuïteit van het werk te verzekeren. Wat doet Justitia et Pax, hoe doen zij het, met wie en wat wil zij bereiken? Keuzes moeten scherper worden geformuleerd, in het bijzonder waar het gaat om het beginnen en beëindigen van samenwerkingsprogramma's. In 2010 zal Justitia et Pax dan ook enkele verbeteringen in structuur en werkwijze doorvoeren, die hun weerslag zullen vinden in het nieuwe meerjarenplan 2011-2015.

Justitia et Pax heeft de volgende organisatiestructuur:

Commissie Justitia et Pax

De Commissie bestaat uit vertegenwoordigers van de oprichtende missie- en ontwikkelingsorganisaties en andere door de Commissie voorgedragen en door de Bisschoppenconferentie aangewezen organisaties en instellingen. De leden van de Commissie vormen het bestuur van de *Stichting Justitia et Pax Nederland*.

Dagelijks Bestuur

Vanuit haar midden benoemt de Commissie een dagelijks bestuur. De secretaris van de Commissie is tevens ambtelijk secretaris van het Dagelijks Bestuur en directeur van het secretariaat van Justitia et Pax.

Vrienden van Justitia et Pax

Om het draagvlak van Justitia et Pax binnen Nederland te vergroten is er een Stichting Vrienden van Justitia et Pax opgericht in 1994. De vrienden geven jaarlijks een zelf te bepalen bedrag aan Justitia et Pax. Vier maal per jaar ontvangen zij informatie over Justitia et Pax via de gratis Nieuwsbrief (oplage 1700).

Secretariaat van de Commissie Justitia et Pax

Het secretariaat is gevestigd in Den Haag en is verantwoordelijk voor de uitvoering en het beheer van de activiteiten zoals vermeld in het meerjarenplan volgens professionele standaards.

Per 31 december 2009 had Justitia et Pax 16 betaalde medewerkers en daarnaast verleenden stagiairs en vrijwilligers steun bij voorbereiding en activiteiten.

---

10. Samenwerking

Justitia et Pax heeft sterke wortels in de Nederlandse samenleving. Als bisschoppelijke commissie maakt zij deel uit van de kerkelijke structuur. Zij heeft strategische samenwerkingverbanden met de maatschappelijke organisaties die deel uitmaken van de Commissie.

De kerkelijke setting, het internationale netwerk van Justitia et Pax, en de kennis op het gebied van mensenrechten en van het christelijk sociale gedachtegoed dragen ertoe bij dat Justitia et Pax in deze samenwerkingsverbanden een stevige rol speelt die door de partners op waarde wordt geschat. Door deze samenwerkingverbanden kan een diversiteit aan financieringsbronnen worden gerealiseerd.

In de Bisschoppenconferentie zijn de werkvelden verdeeld onder bisschop-referenten en bisschop-portefeuillehouders. Justitia et Pax valt binnen het werkveld Kerk en Samenleving met bisschop Dr. G. de Korte als bisschop-referent. Justitia et Pax staat de bisschoppen en in het bijzonder de bisschop-referent met advies terzijde. De bisschop-referent wordt regelmatig geïnformeerd over en is ook betrokken bij de activiteiten van Justitia et Pax. Een delegatie van Justitia et Pax kreeg in de oktober-vergadering van de Bisschoppenconferentie de gelegenheid haar werkzaamheden te presenteren.

Multilateraal Beraad Kerk en Samenleving

Tweemaal per jaar vindt overleg plaats tussen de bisschop-referent Kerk en Samenleving en relevante landelijke en diocesane instellingen op dit gebied: het Multilateraal Beraad Kerk en Samenleving. Het overleg dient ter wederzijdse informatie en coördinatie.

Landelijk Katholiek Diaconaal Beraad

Het LKDB is een overlegorgaan van Justitia et Pax, LIAN/DISK, Vastenactie, Vincentiusvereniging en diocesane diaconale functionarissen.

Diaconale Alliantie

De Diaconale Alliantie wil het diaconale werk dat gebeurt met, door en voor mensen in nood en in de marge, helpen versterken. Dat doet zij met een website (www.rkdiakonie.nl) en met een educatieve impuls. De Diaconale Alliantie is een samenwerkingsverband van het LKDB, Arbeidspastoraat-DISK en Justitia et Pax.

Cordaid

Voor de periode 2007 - 2010 sloten Cordaid en Justitia et Pax een strategische alliantie. In deze periode werken de organisaties samen aan de programma's Papua, Land van Vrede, Rechten van Dalitvrouwen, Vrede en Verzoening in de Regio van de Grote Meren in Afrika en Seksueel geweld tegen vrouwen en meisjes. In het verslagjaar gaf Cordaid financieel en inhoudelijk extra steun aan onder meer de activiteiten rond Nigeria en Ethiopië.

Vanaf het voorjaar nodigde Cordaid een aantal Nederlandse partnerorganisaties waaronder Justitia et Pax uit voor overleg dat moest leiden tot de oprichting van een alliantie en een gezamenlijk programma rond het thema "Conflictransformatie" met het oog op het nieuwe Medefinancieringsprogramma MFS II voor de periode 2011-2015. Aan het einde van het jaar is besloten dat Justitia et Pax geen alliantiepartner zal zijn, maar voor de periode 2011-2015 een nieuw samenwerkingscontract met Cordaid zal afsluiten.

Mensen met een Missie (voorheen CMC)

De samenwerking met MM richt zich op het thema Vrede en verzoening ter versterking van de actieve inzet van basisorganisaties. Justitia et Pax richt daarbij haar aandacht op het zogeheten 'Noordwerk': het vertalen van de stem van partners uit het Zuiden naar onze eigen samenleving in Nederland en in Europa. De samenwerking met CMC heeft specifiek betrekking op Papua, Pakistan, India, de regio van de Grote Meren in Afrika.

Rooms-katholiek Justitiepastoraat

De samenwerking met het Justitiepastoraat in Nederland is vooral gericht op de situatie van mensen in centra voor vreemdelingendetentie. Internationaal gaat het om de rechten van gedetineerden, in het bijzonder de situatie in de gevangenissen en de procesgang.

Access to Justice alliantie

Justitia et Pax heeft samen met AIM for human rights, het Center for International Legal Cooperation (CILC) en het Nederlands Helsinki Comité (NHC) in het najaar een samenwerkingsverband opgericht en een aanvraag ingediend in het kader van MSF II. De vier mensenrechtenorganisaties vullen elkaar goed aan met hun kennis, ervaring en werkwijze. Het gezamenlijke programma is gericht op mensenrechten en de rechtsstaat, in het bijzonder op sociale en economische rechten in landen in transitie, op weg naar democratie en stabiele vrede.

Het internationale Justitia et Pax-netwerk

Het wereldwijde netwerk van Justitia et Pax-commissies is voor de Nederlandse commissie van grote waarde. In de verbinding met deze commissies, die zich met een identiek mandaat inzetten voor menselijke waardigheid en sociale gerechtigheid in hun eigen samenleving, komen onze internationale programma's tot stand. De betrokkenheid van de lokale kerk is een conditio sine qua non voor elk programma. In dit jaarverslag is al de samenwerking vermeld met Justitia et Pax-commissies in West-Papua, Pakistan, India en de regio van de Grote Meren. Het project over seksueel geweld tegen vrouwen in conflictsituaties is tot stand gekomen op verzoek van en in consultatie met Justitia et Pax in Congo.

In het verslagjaar bestonden er frequente schriftelijke en persoonlijke contacten met de Pauselijke Raad Justitia et Pax in Rome. In oktober werd bekend dat de Paus kardinaal Peter Turkson had benoemd tot voorzitter van de Pauselijke Raad, als opvolger van kardinaal Renato Martino, en bisschop Mario Toso tot secretaris, als opvolger van bisschop Gianpaolo Crepaldi.

Overige contacten

Justitia et Pax vindt haar bondgenoten en samenwerkingspartners niet alleen in de katholieke wereld. In oecumenisch verband wordt samengewerkt met ICCO/Kerkinactie, met de Raad van Kerken in Nederland, met de Wereldraad van Kerken in Genève, en met diverse interreligieuze organisaties en netwerken op nationaal en internationaal niveau.

In het dagelijks werk treffen we regelmatig andere Nederlandse mensenrechtenorganisaties, en het internationale werk zou ondenkbaar zijn als Justitia et Pax niet zou kunnen terugvallen op organisaties en verbanden als Franciscans International en Dominicans for Justice and Peace, Lutheran World Federation, Bahà'i International Community, Pax Romana, studie- en onderzoekscentra van congregaties en van religieuze instituten, en de International Service for Human Rights in Genève.

---

11. Financiën

Justitia et Pax is voor de financiering van haar infrastructuur en haar activiteiten afhankelijk van bijdragen van Cordaid, Mensen met een missie, Solidaridad, de Stichting Vrienden van Justitia et Pax en van religieuze instituten. Daarnaast ontving zij voor specifieke projecten in het verslagjaar subsidies van het Ministerie van Buitenlandse zaken en van diverse fondsen.

Exploitatierkening

Staat van baten en lasten

<u>Baten</u>		<u>Werkelijk 2009</u>	<u>Werkelijk 2008</u>	<u>Begroot 2009</u>
Bijdragen JP	1.090.266	1.686.460	1.099.567	
Mutatie projectverplichting	133.245	49.189	324.700	
Rente	19.260	27.511	9.500	
Overige baten	<u>138.244</u>	<u>150.498</u>	<u>0</u>	
		1.381.015	1.913.657	1.433.767
<u>Lasten</u>				
Personeelskosten	778.902	757.842	724.186	
Organisatiekosten	45.349	87.480	40.131	
Algemene kosten	15.726	35.969	40.500	
Huisvestingskosten	58.460	42.255	52.507	
Dienstverlening Cordaid	13.939	15.418	18.073	
Automatisering	26.338	24.110	16.239	
Projectkosten	381.878	792.379	514.846	
Overige lasten	<u>35.000</u>	<u>73.591</u>	<u>0</u>	
		1.355.591	1.829.044	1.406.482
<i>Resultaat boekjaar</i>		<u>25.424</u>	<u>84.613</u>	<u>27.285</u>

De jaarrekening van Justitia et Pax wordt gecontroleerd door accountantskantoor N.J. van Dam te Rijswijk. Nadat het bestuur kennis had genomen van de goedkeurende verklaring van de accountant, werden de jaarstukken 2009 vastgesteld.

---

12. Mensen bij Justitia et Pax

Commissie

Dhr. prof. mr. P.J.P. Tak	voorzitter (vanaf 1 sept.)
Dhr. S. Brussel	op persoonlijke titel, penningmeester
Dhr. drs. M.A.J. Coolen	uit Solidaridad (tot nov.)
Dhr. drs. H.J.G.M. Crijns	uit de Landelijke Instelling voor R.K.-Arbeidspastoraat
Dhr. drs. L.P.W.M. Geeraedts	adviserend lid, uit de KRO
Dhr. dr. C.W. Hübenenthal	op persoonlijke titel
Dhr. prof. dr. A.H.M. van Iersel	uit R.K. Justitiepastoraat
Dhr. prof. dr. A.M. van Kalmthout	op persoonlijke titel, vice-voorzitter (vanaf 1 sept.)
Dhr. K. van Kortenhof	adviserend lid, uit de Vakcentrale CNV
Dhr. drs. P.J.M. Kuijper	uit Cordaid
Mw. mr. S. van Lokven	op persoonlijke titel (tot mei)
<i>vacature</i>	uit de Konferentie Nederlandse Religieuzen (KNR)
Mw. drs. J.A. Offermans	uit de Unie NKV
Dhr. E. Ruigrok	uit IKV/Pax Christi
Dhr. drs. V.M. Scheffers	algemeen secretaris
Dhr. dr. C.L.N. Schilder	uit Mensen met een missie
Dhr. C.Ton	secundus, uit Mensen met een missie
Dhr. prof. dr. A.J.M. Plasschaert en Mw. drs. M.H.A. ter Steeg-van Wayenburg	traden in april af als resp. voorzitter en vice-voorzitter

Dagelijks bestuur

Dhr. prof. mr. P.J.P. Tak	voorzitter
Dhr. prof. dr. A.M. van Kalmthout	vice-voorzitter
Dhr. S. Brussel	penningmeester
Mw. drs. J.A. Offermans	lid
Dhr. drs. V.M. Scheffers	ambtelijk secretaris

Secretariaat

Dhr. drs. V.M. Scheffers	directeur
Mw. ir. M. Benschop-Jansen	consultant
Mw. J.M.T. van Dalen	management assistent
Dhr. T.B. Fernandes MA Econ. Msc.	coördinator onderzoeksprogramma
Mw. mr. F.A. Haijer	programmamedewerker
Dhr. drs. J.H. de Jonge	programmamedewerker
Mw. drs. C.M. Kikkert	management assistent
Mw. drs. M. Lourijsen	themaverantwoordelijke
Mw. J.P. Mangubhai	vrijwilligster (t/m mrt)
Mw. drs. J. Naber	beleidsmedewerker (t/m mrt)
Mw. drs. J. Paukovic	beleidsmedewerker
Mw. drs. M.A.R. Peperkamp	themaverantwoordelijke
Dhr. W. Ruijgrok	financieel deskundige
Mw. drs. N.M. van Schagen	programmamedewerker
Mw. drs. A.M. van Voorst	beleidsadviseur
Dhr. mr. S.B. van der Zwaan	adjunct directeur/waarnemend directeur
Mw. drs. N. Vermeulen	programmamedewerker
Mw. S. Pavan	programmamedewerker
Mw. W. Sasse	management-assistent (van nov t/m dec)
Mw. W. van Mastrigt	management-assistent (van jul t/m okt)
Mw. drs. N.A.M. Janssen	communicatiemedewerker
Mw. drs. E. van de Wetering	stagiaire (t/m jan)

---

13. Solidariteit in crisistijd; een boodschap van de Europese Conferentie Justitia et Pax

Inleiding

“Vroeg of laat zal iedereen moeten opdraaien voor de problemen die onrechtvaardige systemen veroorzaken.” Paus Benedictus XVI uitte deze waarschuwing in zijn boodschap voor de Wereldvrede­sdag 2009 met als thema “Armoede bestrijden, vrede stichten”. De huidige mondiale financiële crisis lijkt deze uitspraak te bevestigen gezien haar impact op alle lagen van de samenleving. Degenen die al arm waren, lijden nog steeds en verkeren in nog grotere on­zekerheid als gevolg van bezuinigingen op essentiële sociale voorzieningen en buitenlandse ontwikkelingshulp. Tegelijkertijd ondervinden ook de rijken de gevolgen van de crisis in de vorm van stijgende werkloosheid, verlies aan spaargeld en torenhoge persoonlijke schulden waardoor velen van hen voor het eerst in hun leven ondervinden wat armoede is. Nu we ons meer bewust zijn geworden van onze eigen kwetsbaarheid, dreigen we de eisen van de rechtvaardigheid en het algemeen welzijn uit het oog te verliezen. Hoe begrijpelijk dit ook is, we moeten hier weerstand aan bieden. Als we deze crisis blijvend het hoofd willen bieden, moeten we ons opnieuw in te zetten voor solidariteit en samenwerking op wereldwijd niveau.

De mondiale financiële crisis heeft ons op niet mis te verstane wijze herinnerd aan de destructieve elementen van ongecontroleerde economische groei en ontwikkelingsmodellen die geen rekening houden met kwesties als ongelijkheid en sociale rechtvaardigheid. Om met de woorden van Paus Benedictus XVI te spreken: “De steeds meer gemondialiseerde samenleving maakt ons tot burens, maar niet tot broeders en zusters” (Caritas in Veritate, Nr. 19). Om kort te gaan: de kern van het probleem is hebzucht, zowel op individuele als institutionele schaal, en een volledig voorbijgaan aan het algemeen welzijn en geluk van anderen. De crisis is vooral een duidelijk bewijs van de steeds toenemende onderlinge afhankelijkheid tussen naties en de mate waarin het welzijn van personen, samenlevingen en naties onlosmakelijk verbonden is met de bescherming van de meest kwetsbaren, zowel nationaal als internationaal. Het is goed te begrijpen dat wij op dit moment in beslag genomen worden door de financiële crisis, maar dit mag onze ogen niet sluiten voor de andere ernstige – en vaak gerelateerde – crises die nog steeds een bedreiging vormen voor de bevordering van de integrale menselijke ontwikkeling, bijvoorbeeld waar het gaat om voedsel, water, natuurlijke rijkdommen, energie, klimaatverandering, oorlog en de voortdurende nucleaire dreiging. Deze crises kunnen alleen opgelost worden als op wereldwijde schaal wordt samengewerkt op basis van het solidariteitsprincipe.

De Europese Unie is zich ervan bewust dat iets gedaan moet worden aan de ongelijkheid die ondanks de welvaart van de afgelopen jaren nog steeds bestaat in Europese landen, en heeft daarom 2010 uitgeroepen tot Europees Jaar van de bestrijding van armoede en sociale uitsluiting. Dit tegen de achtergrond van de economische recessie, stijgende werkloosheid, en vrees, on­zekerheid en onduidelijkheid over de toekomst. Het thema is toepasselijker dan ooit nu we voor moeilijke economische keuzes staan en het ernaar uitziet dat diegenen die het minst van de vooruitgang van de afgelopen jaren hebben geprofiteerd, de hoogste prijs gaan betalen in deze crisis. Ook zullen over vijf jaar de acht Millenniumdoelen (*Millennium Development Goals* - MDGs) bereikt moeten zijn die de VN heeft uitgevaardigd en die geïnspireerd zijn door de wens een betere wereld voor iedereen te creëren. Er bestaat een reëel gevaar dat deze doelen en ambities op een zijspoor worden gezet, nu de meer ontwikkelde landen zich op hun eigen binnenlandse problemen richten en geen oog meer hebben voor het bredere wereldbeeld (zie *Millennium Development Goals Report*, VN, 6 juli 2009).

Deze boodschap van de Conferentie van Europese Justitia et Pax Commissies is niet bedoeld als technische analyse van de huidige economische realiteit; het is meer een overzicht van enkele sleutelvoorwaarden waarop onze beschouwingen over dit onderwerp gebaseerd zouden moeten zijn en gaat in op de belangrijkste uitdagingen als we aan een betere toekomst voor iedereen willen werken. Het christelijke antwoord op de uitdagingen van globalisering is te vinden in de bevordering van menselijke waardigheid, het algemeen welzijn en integrale menselijke ontwikkeling. Cruciaal is het besef dat er in deze tijd, ondanks de verschrikkelijke gevolgen van de financiële crisis, nog steeds

hoop is. In feite wordt ons nu een waardevolle en noodzakelijke gelegenheid voor reflectie geboden. Op onze zoektocht naar een weg uit deze crisis kunnen we komen tot een herbevestiging van het centrale karakter van deze waarden die in de afgelopen jaren in de schaduw van de hang naar winst zijn komen te staan.

Spiritualiteit: het evangelie vertaald in daden

In het debat over de weg uit de financiële crisis wordt de spirituele dimensie vaak terzijde geschoven of genegeerd. Het is echter van wezenlijk belang dat niet voorbijgegaan wordt aan dit spirituele element dat duidelijk verwoord is door de Heilige Vader in zijn boodschap voor de WereldvredeSDag 2009. In die boodschap wordt vooral de nadruk gelegd op de dreiging voor de waardigheid van de mens als gevolg van de gebrekkige leefomstandigheden waarin individuele personen, gezinnen en gemeenschappen wereldwijd gedwongen worden te leven. De Paus eindigt zijn boodschap als volgt: “[ik] nodig iedere leerling van Christus en elk mens van goede wil hartelijk uit om het hart open te stellen voor de belangen van de armen en de mogelijke concrete stappen te zetten om ze te helpen.”

Als Christenen worden wij geroepen de evangelische waarden waarin wij geloven, in daden om te zetten. Jezus heeft deze waarden duidelijk tot uiting gebracht in de Zaligsprekingen, een oproep om de armen en de slachtoffers van onrecht lief te hebben. Ons antwoord op Gods liefde maakt deel uit van die spiritualiteit en van de manier waarop wij onze levenswijze daardoor laten beïnvloeden. Leven naar waar we in geloven, is waar het om gaat. Het vertalen van het evangelie in actie is zowel spiritueel als materieel van aard. Deze spiritualiteit moet in samenhang met onze moderne wereld beoefend worden, een wereld die sinds lang getekend is door diepgewortelde ongelijkheid en zich momenteel in één van de ergste economische crises ooit bevindt. Door ons op de spirituele dimensie van dit probleem te richten, worden we herinnerd aan onze verantwoordelijkheid om in solidariteit met de armen te leven, niet alleen in eigen land maar ook in andere continenten.

De meest dringende en dramatische problemen voor de mensheid op dit moment hebben te maken met systemen, structuren en sociale, economische en politieke praktijken die geen rekening houden met de behoeften en rechten van de meest kwetsbaren en die schadelijk zijn voor het algemeen welzijn. Het recht op een waardig leven en het recht op behoorlijke levensomstandigheden is een mensenrecht. Echte ontwikkeling kan alleen worden bewerkstelligd met en door de mensen zelf (*De rechtvaardigheid in de wereld*, Bisschoppensynode, 1971). Wij in de ontwikkelde landen dienen te erkennen dat het onze plicht is niet enkel materiële hulp te verschaffen aan mensen in de minder ontwikkelde delen van de wereld, maar ook het recht van mensen in de ontwikkelingslanden te respecteren om op gelijke voet mee te beslissen over zaken die hen aangaan.

Compassie met de armen en met een ieder die lijdt, verplicht de christelijke gemeenschap om actief aanwezig te zijn waar de menselijke waardigheid onder druk staat, bijvoorbeeld als gevolg van armoede, onrecht, geweld en oorlog. Wij, als christenen, worden uitgedaagd eenheid te bevorderen op basis van de hoop die gegrond is in het evangelie. Door ons te richten op de verplichting van het evangelie om te voorzien in de behoeften van de armen en meest kwetsbaren hoeven we niet te wanhopen en passief toe te kijken, en dit zal een inspiratie zijn om ons actief in te zetten voor een meer rechtvaardige en eerlijke samenleving.

Solidariteit

“Een maatschappij die op alle niveaus waarlijk wenst zich ten dienste te blijven stellen van het menselijk wezen, legt het algemeen welzijn — het welzijn van alle mensen en van de ganse persoon — als haar eerste doel vast.” (*Compendium van de Sociale Leer van de Kerk*, Nr. 165)

Solidariteit, zoals omschreven in de Sociale Leer van de Kerk, betekent niet alleen samen delen in tijden van overvloed maar bovenal een eerlijke verdeling van aardse goederen. Ten tijde van economische crisis is het belangrijker dan ooit om de waarde van solidariteit te benadrukken. Bij solidariteit gaat het niet om abstracte ideeën of wensen. Solidariteit ligt verankerd in het algemeen welzijn van alle naties en kan op verschillende niveaus worden bereikt: in eigen land, in de rest van de wereld en in onze leefomgeving. Solidariteit betekent werken aan een kwaliteit van leven die aan een ieder de ruimte biedt zich te ontplooien. Hierbij gaat het niet zozeer om succesvolle economische bedrijvigheid maar meer om een proces waarin de menselijke waardigheid centraal staat.

Alle economische bedrijvigheid zou ten dienste van alle mensen moeten staan. Welvarende naties, maar ook individuen, moeten daarom nadenken over hoe ze “de vruchten van de schepping” met anderen kunnen delen. Gestreefd moet worden naar een situatie van duurzame economische groei waarin minder ongelijkheid in en tussen naties bestaat en ons milieu wordt gerespecteerd. Als nieuwe uitdagingen zoals schaarshheid van natuurlijke rijkdommen en klimaatverandering niet door ons worden opgepakt, in een sfeer van sociale rechtvaardigheid en internationale solidariteit, zou dit wel eens de kiem kunnen zaaien voor geweld tussen huidige en toekomstige generaties (zie Paus Benedictus XVI, Boodschap voor de 43^e Wereldvrede­sdag, 1 januari 2010).

De Millenniumdoelen dagen ons uit solidair te zijn met de armen op het zuidelijk halfrond. Die doelstellingen moeten in 2015 bereikt zijn. Dit is geen doel op zich maar een belangrijke stap in de totstandkoming van een meer rechtvaardige wereld. Solidariteit houdt in dat, overeenkomstig de Millenniumdoelen, donorlanden genoeg middelen voor ontwikkelingshulp reserveren, schulden van arme landen kwijtschelden en eerlijke toegang tot handel garanderen. De huidige economische problemen waarmee Europese landen zich op nationaal niveau geconfronteerd zien kunnen geen excuus zijn om terug te komen op beloftes die aan de ontwikkelingswereld gedaan zijn. Als gevolg van door ons gebroken beloftes zijn er verantwoordelijkheden en lasten op de schouders van de zwakste bevolkingsgroepen geschoven.

De laatste tijd kampen veel Europese landen met vraagstukken rondom migratie. Dit vraagt om solidariteit dicht­er bij huis. Ons uitgangspunt voor discussies over migratie moet altijd zijn de essentiële bijdrage die arbeidsmigranten kunnen leveren in zowel het land waar ze werken als in hun land van oorsprong. Daarom moeten we ervoor zorgen dat migranten rechtvaardig behandeld worden in de landen waar ze werken. “Iedere migrant is een menselijk persoon, die als zodanig onvervreemdbare fundamentele rechten heeft, die door iedereen en in elke situatie geëerbiedigd moeten worden” (Erga Migrantes Caritas Christi, Nr. 5, Pauselijke Raad voor de Pastorale Zorg voor Migranten en Reizigers).

Net zo belangrijk is het echter “de last aan leed, ontbering en hoop, die de migratiestromen met zich meebrengen” te erkennen, zoals ook Paus Benedictus dat gedaan heeft (Caritas in Veritate, Nr. 62). Er moet iets gedaan worden aan de onrechtvaardige structuren en economische ongelijkheid die mensen dwingen hun thuisland, en vaak hun familie, te verlaten om in het buitenland te gaan werken. Tegelijkertijd moeten wij in Europa onze landen gastvrij openstellen voor mensen die op zoek zijn naar een beter leven. Momenteel wordt ons grensbeleid (zoals omschreven in het Frontex- and Eurosurbeleid van de EU) vooral bepaald door een angst die ons ertoe brengt behoeftigen zo ver mogelijk buiten de deur te houden. In sommige gevallen zijn we zelfs zover gegaan dat als regeringen van ontwikkelingslanden niet meewerken aan dat beleid, de ontwikkelingshulp voor straf wordt stopgezet en migranten niet in Europa worden toegelaten. Alleen solidariteit zal ons in staat stellen grenzen om te vormen tot ontmoetingsplaatsen waar wij als broeders en zusters samen kunnen komen.

Eerlijk delen

Wanneer we kijken naar de huidige verdeling van de aardse rijkdommen en naar het gebruik van natuurlijke hulpbronnen is de onvermijdelijke conclusie dat de situatie onhoudbaar is. Het is onaanvaardbaar en oneerlijk dat een kleine minderheid van de wereldbevolking de overgrote meerderheid van de aardse rijkdommen opmaakt. Daarom is het aan nationale regeringen en internationale organisaties zoals de EU en VN om praktijken te bevorderen die de belangen van de meest kwetsbaren beschermen en het algemeen welzijn op wereldwijde schaal bevorderen.

Het Compendium van de Sociale Leer van de Kerk zegt: “De verantwoordelijkheid voor het streven naar het algemeen welzijn is niet alleen een zaak van individuen maar ook van de Staat, aangezien het algemeen welzijn de bestaansreden is van het politieke gezag” (Nr. 168). Dit houdt in dat wij als individuen de verantwoordelijkheid hebben politieke initiatieven te ondersteunen die gericht zijn op het bevorderen van het algemeen welzijn. Op nationaal niveau moeten we ook onze regeringen ter verantwoording roepen over zaken als armoedebestrijding en bescherming van mensenrechten. Op internationaal niveau dienen we de daden van onze regeringen kritisch te bekijken en ervoor te zorgen dat ze zich houden aan hun internationale verplichtingen in de erkenning dat alle landen van de

wereld het recht hebben zich te ontwikkelen. Voor sommige landen blijken de gevolgen van klimaatverandering een belangrijk obstakel voor hun ontwikkeling. De ontwikkelde landen zijn derhalve verplicht hen te helpen dit probleem aan te pakken, daarbij rekening houdend met de politieke en economische beperkingen die hen daarbij in de weg staan. Ontwikkelingsdoelen dienen de economische, politieke, sociale en culturele vooruitgang van de mens en de mensheid als geheel te ondersteunen.

Het hier naar voren gebrachte punt van eerlijk delen is niet slechts een technische kwestie die oplossingen vraagt op regeeringsniveau. In de kern draait het hierbij om persoonlijke levenskeuzes. We kunnen onze ogen niet sluiten voor de negatieve invloed die onze consumptiecultuur heeft op zowel die delen van de wereld die het meest onderhevig zijn aan de gevolgen van klimaatverandering als op de komende generaties. Bij het omzetten van gevoelens van solidariteit in daden en het werken voor het algemeen welzijn dient een ieder van ons te beoordelen hoe zijn levenswijze en gebruik van de natuurlijke rijkdommen op aarde van invloed zijn op anderen en met name op de meest kwetsbaren. Dat is onze plicht en verantwoordelijkheid.

Er bestaan al veel positieve voorbeelden van actieve solidariteit in onze samenleving waaraan wij onze steun kunnen geven, zoals fair-trade-initiatieven, economische samenwerkingsmodellen, sociaal ondernemerschap en microkredietprogramma's. Naast deze concrete vormen van solidariteit in de praktijk, bestaat de noodzaak verder te kijken dan de directe behoeften van de armen en kwetsbaren; de structuren die armoede en onrecht in stand houden moeten ook bekeken en ter discussie gesteld worden. Groei tot elke prijs is geen wenselijk principe voor de bevordering van het algemeen welzijn. Solidariteit moet de leidende gedachte zijn op alle gebieden van economische bedrijvigheid, waarbij de behoeften van mensen voorrang hebben op de belangen van de markt.

Conclusie

"Ik verzeker jullie, alles wat je voor één van deze minste broeders van Mij hebt gedaan, heb je voor mij gedaan" (Mt 25,40).

Ter afsluiting herhalen we de oproep van Paus Benedictus XVI "om het hart open te stellen voor de belangen van de armen en de mogelijke concrete stappen te zetten om ze te helpen." Hier wordt opgeroepen tot echte solidariteit, een solidariteit die geworteld is in evangelische waarden en geïnspireerd is door de boodschap en het voorbeeld van Jezus.

Kapitaalinvesteringen zijn nodig om de economie aan te jagen en draaiende te houden en zo middelen voor verdere ontwikkeling te genereren. Maar "het economisch leven kan niet alle sociale problemen oplossen enkel door de uitbreiding van het marktdenken. Het moet gericht worden op het bereiken van het algemeen welzijn" (Caritas in Veritate, Nr. 36). Echte menselijke relaties in vriendschap en gemeenschap, in solidariteit en wederkerigheid, kunnen ook binnen de economische bedrijvigheid geleefd worden en niet alleen daarbuiten of "daarna". "Het terrein van de economie is noch moreel neutraal, noch in essentie onmenselijk en antisociaal. Het behoort tot de menselijke activiteit en moet, juist omdat het menselijk is, vanuit een moreel gezichtspunt gestructureerd en geïnstitutionaliseerd worden" (Caritas in Veritate, Nr. 36).

Dit kan gebeuren in de geest van de Eucharistie die ons leert de grenzen tussen volkeren en groepen mensen te slechten. Er is geen "wij" en "zij" meer. In de huidige situatie kunnen we in deze geest van de Eucharistie leven, om zowel rijk als arm te helpen en gelijkheid voor iedereen, menselijke waardigheid, onderlinge afhankelijkheid en de gezamenlijke bestemming in God te realiseren.

We moeten vooral ons eigen vermogen om verandering teweeg te brengen niet onderschatten. Ook al valt het niet te ontkennen dat de problemen waar wij nu voor staan oplossingen op wereldschaal vragen, we kunnen allemaal op een aantal vlakken onze invloed aanwenden ten gunste van het algemeen welzijn: door politiek actief te zijn, door middel van onze levensstijl en in onze dagelijkse contacten met anderen.

Aanbevelingen

In dit jaar van de bestrijding van armoede en sociale uitsluiting roept de Conferentie van Europese Commissies Justitia et Pax alle Europese naties op, om:

- Effectievere maatregelen te nemen om armoede en sociale uitsluiting te bestrijden in de erkenning dat dit als bescherming van het financiële stelsel van essentieel belang is voor de toekomst van alle naties.
- Een systeem van normen en regels te introduceren dat ervoor zorgt dat economische en financiële bedrijvigheid niet plaatsvindt ten koste van de menselijke ontwikkeling en in strijd met onze plichten op het gebied van internationale solidariteit.
- Transparantie te stimuleren door een internationale standaard of aanduiding in het leven te roepen die toegekend wordt aan bedrijven die bovengenoemde normen en regels onderschrijven.
- Een heffing (ongeveer 0,005%) op financiële transacties te introduceren om middelen te genereren voor buitenlandse ontwikkelingshulp.
- Een ontwikkelingsbeleid in gang te zetten dat de beste omstandigheden bevordert voor behoorlijk werk en leven in alle landen.
- Oneerlijke voorwaarden die aan ontwikkelingshulp worden verbonden weg te nemen, bijvoorbeeld de eis dat Afrikaanse ontwikkelingslanden samenwerken met Frontex (het EU agentschap voor grenscontrole).
- Als voorbeeld voor de ontwikkelde landen te blijven dienen door middel van maatregelen gericht op het aanpakken en beperken van de oorzaken van klimaatverandering.
- Ontwikkelingslanden te steunen in hun pogingen de klimaatverandering het hoofd te bieden door hen te voorzien van voldoende middelen, daarbij rekening houdend met het feit dat ze belemmerd worden in het omgaan met de gevolgen.

Europese Conferentie Justitia et Pax
Parijs, voorjaar 2010